

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/46416>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-07 and may be subject to change.

40 JAAR VECHTEN VOOR VREDE

Hoe kan IKV Pax Christi het draagvlak verbreden en de participatie in de Vredesweek vergroten?

*Verslag van een symposium op 25 mei 2007
naar aanleiding van
veertig jaar Vredesweek en
de aanstaande pensionering van Ben Schennink*

BEN SCHENNINK (red.)

Centrum voor Internationaal Conflict – Analyse & Management (CICAM)
Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

*Van links naar rechts: Jan Gruiters, Marijke van Grafhorst, Berend Veldhorst,
Bert Klandermans, Esther Fennis-Disveld, Jan Peters*

40 JAAR VECHTEN VOOR VREDE

Hoe kan IKV Pax Christi het draagvlak verbreden en de participatie in de Vredesweek vergroten?

*Verslag van een symposium op 25 mei 2007
naar aanleiding van
veertig jaar Vredesweek en
de aanstaande pensionering van Ben Schennink*

BEN SCHENNINK (red.)

Centrum voor Internationaal Conflict – Analyse & Management (CICAM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen

40 jaar vechten voor vrede

In 1969 begon Ben Schennink zijn werk bij het toenmalige Studiecentrum voor Vredesvraagstukken (SVV) met onderzoek naar participatie in de Vredesweek. Sindsdien zijn vraagstukken van educatie en mobilisatie door de vredesbeweging belangrijke thema's in zijn onderwijs- en onderzoeksactiviteiten gebleven. In 2007 bestaat de Vredesweek veertig jaar en hebben IKV en Pax Christi besloten met een gezamenlijke werkorganisatie nieuw elan aan het vredeswerk in Nederland te geven. Hoe kunnen ze dat bereiken?

De aanstaande pensionering van Ben Schennink was een uitgelezen moment voor een vooruitblik vanuit wetenschap en praktijk. Met dat doel voor ogen heeft het Centrum voor Internationaal Conflict - Analyse & Management (CICAM) op 25 mei 2007 een symposium georganiseerd over de vraag hoe het draagvlak voor de vredesbeweging, in het bijzonder IKV Pax Christi, kan worden verbreed en hoe de participatie in de Vredesweek kan worden versterkt. Deze publicatie is daarvan het verslag.

Nijmegen, juli 2007
Bert Bomert, hoofd CICAM

'40 jaar vechten voor vrede'

Afscheidssymposium Ben Schennink

In de komende jaren wil IKV Pax Christi het bewegingskarakter van de organisatie verankeren, het maatschappelijk draagvlak verbreden en de betrokkenheid van de achterban bij het vredeswerk versterken.

Het *Strategisch Meerjarenplan 2007-2010* van de samenwerkende organisaties geeft aan wat de concrete doelen zijn:

- verbreding van ons maatschappelijk draagvlak (samen moeten we in vier jaar een substantiële groei in de achterban kunnen bewerkstelligen),
- vitalisering van de Vredesweek (meer participatie meer publiciteit, meer *impact*),
- een jongerenprogramma met diepgang en bereik,
- intensivering van samenwerking met maatschappelijke organisaties, en
- een plausibele impact op het Nederlandse maatschappelijke debat over thema's binnen onze missie.

Tijdens het symposium wordt besproken of en hoe die doelen zijn te bereiken, in het licht van de theorievorming en het onderzoek op het gebied van sociale bewegingen en tegen de achtergrond van de veranderingen in kerkelijk Nederland, een belangrijk deel van de achterban van IKV Pax Christi.

Sprekers

Bert Klandermans, onderzoeker op het terrein van sociale bewegingen en decaan van de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam

Jan Grueters, lid van de directie van IKV Pax Christi

Marijke van Grafhorst, voorzitter van het IKV

Berend Veldhorst, dominee van de PKN-gemeente te Heumen

Esther Fennis-Disveld, theologe en vrijwilligster van de Ontmoetingskerk Dukenburg te Nijmegen

Gespreksleider is **Jan Peters**, vice-voorzitter van Pax Christi en voormalig lid van het College van Bestuur van de Radboud Universiteit Nijmegen.

Deelnemers aan het symposium zijn collega's van Ben Schennink uit Nijmegen, vrienden en betrokkenen uit staf en bestuur van IKV en Pax Christi, vrienden en betrokkenen uit de universitaire en de polemologische wereld, en enkele familieleden en vrienden.

Programma

14.00 – 14.10 uur	Opening, Jan Peters
14.10 – 14.35 uur	Reflectie vanuit theorie en onderzoek betreffende educatie en mobilisatie in sociale bewegingen op de vraag hoe het draagvlak te verbreden en de participatie in de Vredesweek te bevorderen, Bert Klandermans
14.35 – 14.55 uur	Toelichting op het werkplan en reactie op Bert Klandermans, Jan Gruiters
14.55 – 15.15 uur	Discussie
15.15 – 15.35 uur	Pauze
15.35 – 15.55 uur	Het draagvlak verbreden en de participatie in de Vredesweek bevorderen: kan dat nog in de veranderde en veranderende kerkelijke context? Ervaringen en reflecties, Marijke van Grafhorst
15.55 - 16.10 uur	Steun voor het vredeswerk en de Vredesweek in de PKN-gemeente te Heumen: ervaringen en verwachtingen, Berend Veldhorst
16.10 - 16.20 uur	Steun voor het vredeswerk en de Vredesweek in de RK-parochie van Dukenburg te Nijmegen: ervaringen en verwachtingen, Esther Fennis-Disveld
16.20 - 16.30 uur	Korte reactie, Ben Schennink , en Afsluiting, Jan Peters

Opening

JAN PETERS

‘40 jaar vechten voor vrede’. Als je dit voor het eerst leest, denk je waarschijnlijk: ‘hiermee wordt het werk van Ben Schennink aan deze universiteit gekenmerkt: bijna veertig jaar vechten voor vrede’. Hoewel dit motto aan de Vredesweek is ontleend, is het zeker ook toepasbaar op het werk dat Ben de afgelopen veertig jaar heeft gedaan: vechten voor vrede.

Toen ik las ‘40 jaar vechten voor vrede’, gingen mijn gedachten vanzelf terug in de tijd. Veertig jaar geleden; waar zat ik toen? Veertig jaar geleden – bijna in deze week – was de Zesdaagse Oorlog in het Midden-Oosten. Ik woonde en studeerde op dat moment in Libanon – ook tijdens de oorlog. Terugdenkend aan die periode kwamen veel herinneringen uit mijn eigen verblijf in Libanon weer naar boven. Wat mij, daarover doordenkend, heel erg steekt, is dat, ondanks alles wat mensen aan inzet in Libanon hebben gepleegd, je het gevoel hebt dat momenteel alle oude tegenstellingen, alle oude problemen tussen Palestijnen en Israëli’s, maar ook binnen de Libanese gemeenschap, weer naar boven komen.

‘40 jaar vechten voor vrede.’ Wat mij als brave, vredelievende Nederlander het meest opviel toen ik in 1966 voor de eerste keer in Libanon kwam, was de enorme hoeveelheid wapens die je overal zag. Mensen bij wie je thuis kwam, lieten vol trots de geweren en pistolen zien die ze in huis hadden. Vanuit het raam in het gebouw van de talenschool waar wij woonden, zagen wij de milities van de Maronitische falangisten oefenen. Ik keek daar van op en ik dacht: waar ben ik terechtgekomen en waar leidt dit toe? Vergeet niet dat Libanon in die tijd nog steeds het Zwitserland van het Midden-

Oosten was: een en al vreedzaamheid en culturele hoogstandjes. Ik kon het niet laten de mensen met wie ik sprak de vraag te stellen: ‘Vanwaar al die wapens en is dat niet heel gevaarlijk wanneer er ergens een lont in het kruitvat komt?’ De reactie die ik kreeg, in het Arabisch of in het Frans, was zoiets als: *Si vis pacem, para bellum* (Als je vrede wilt, bereid je dan voor op oorlog). Dat deed men. Als ik terugkijk op de afgelopen veertig jaar, dan zie je wat er gebeurt in een land als Libanon, wanneer iedereen zich op oorlog voorbereidt.

Met een paar collega’s hadden wij toen – dan praat ik over 1966, net voor de Zesdaagse Oorlog – het idee dat je jongeren in dit land toch moet kunnen mobiliseren om de spiraal van geweld die we zagen aankomen, te doorbreken. Ook hadden wij de gedachte dat de vele christelijke kerken en islamitische groeperingen die allemaal vrede prediken toch samen in staat zouden moeten zijn om in dit land en in het Midden-Oosten vrede tot stand te brengen. Er waren dan ook twee belangrijke vragen die wij toen voor ogen hadden:

1. hoe mobiliseer je de jeugd tegen de dreiging, in Libanon en in het gehele Midden-Oosten, en
2. hoe kun je kerken en religies tot motoren van vrede maken?

Dit zijn twee punten die in de actuele discussies binnen Pax Christi opnieuw centraal staan. Enerzijds lijkt het erop dat we in de afgelopen veertig jaar weinig hebben bereikt. Anderzijds zijn het zulke wezenlijke vragen wanneer mensen voor vrede vechten – veertig jaar geleden waren ze van belang en dat zijn ze dat ook nu nog.

Voor de Nederlandse vredesbeweging en allen die zich op wetenschappelijke of praktische manier met vrede willen bezig-

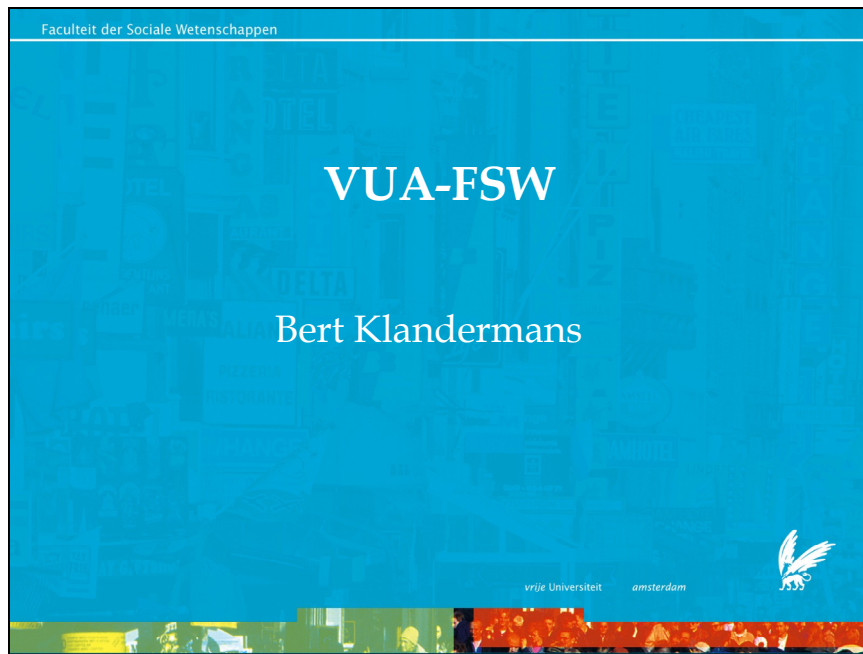
houden, is de mobilisatie van mensen – in het bijzonder de jeugd – en de mobilisatie van de kerken en van de islamitische organisaties van wezenlijk belang. Dat geldt zeker ook voor vredesbewegingen als IKV en Pax Christi.

Veertig jaar geleden. Ik ben naderhand aan deze universiteit hoogleraar geworden en later lid van het College van Bestuur, tot ik anderhalf jaar geleden met pensioen ben gegaan. Toen ben ik tot een aantal van mijn oude idealen teruggekeerd. Dat betreft de islam (mijn vakgebied), het Midden-Oosten (waar ik heb geleefd en gewerkt), de zorg over oorlog en spanningen, in het bijzonder in dat gebied, en het zoeken naar vrede. Toen de vraag kwam om lid van de ledenraad van Pax Christi te worden, heb ik meteen ‘ja’ gezegd (lang geleden was ik al actief in Pax Christi) en op de volgende vraag om vice-voorzitter van Pax Christi te worden heb ik vanuit diezelfde overtuiging weer van harte ‘ja’ gezegd.

Als ik terugkijk naar de dromen van veertig jaar geleden en de realiteit zie waar Pax Christi nu voor staat, dan schrik je: er is zo weinig veranderd. Je vraagt je af wat

voor voortgang we hebben gemaakt. Nog steeds die vraag: ‘Hoe kun je jongeren (mensen) voor vrede mobiliseren en hoe kun je kerken en religieuze organisaties tot motoren van vrede maken?’

Dan het programma van vanmiddag. Het had niet logischer kunnen worden opgebouwd dan het, denk ik door Ben zelf, is gebeurd. We beginnen met een *keynote speaker* vanuit de wetenschappelijke wereld die het onderwerp stevig en goed kan neerzetten. Dan de mensen die de organisaties dragen, de kerkelijke organisaties in Nederland die het vredeswerk bevorderen en ondersteunen: Pax Christi, het IKV en het samenwerkingsverband van IKV en Pax Christi. Daar vind je de deskundigen die vanuit hun functie vorm geven aan de mobilisatie van mensen en kerken. Zij spreken over de zorgen en de hoop die ze hebben. Met de laatste twee sprekers komen we terecht bij de basis in de kerkgemeenschappen. We hopen dat daar initiatief en elan vandaan zullen komen om ervoor te zorgen dat ook nieuwe generaties zich enthousiast voor vrede in ons land en vrede in de wereld blijven inzetten.

**Hoe kan IKV Pax Christi het draagvlak verbreden
en participatie in de Vredesweek bevorderen?
Reflectie vanuit theorie en onderzoek
betreffende educatie en mobilisatie in sociale bewegingen**

BERT KLANDERMANS

Bert Klandermans start met een citaat uit het *Strategisch Meerjarenplan 2007-2011* van IKV Pax Christi. In paragraaf 6.6 over draagvlakbeleid staat onder meer: "[...] we zien onszelf als de organisatie bij uitstek om de zorg en onrust die in de samenleving aanwezig is over conflicten, oorlogen en geweld te verwoorden en handvatten te geven voor handeling. [Ten tweede] willen we [...] ons draagvlak activeren en verbreden."

Klandermans wil in zijn inleiding nagaan wat er vanuit de theorie van mobilisatie in sociale bewegingen moet worden gedaan om die doelstelling te realiseren.

Een veel gebruikt analyse-instrument in de mobilisatietheorie is het economische *model van vraag en aanbod*: mobilisatie slaagt beter naarmate het aanbod beter op de vraag is afgestemd. *Mobilisatie* is het proces waarin deze afstemming plaatsvindt.

Vraag

de mensen in de samenleving die voor een beweging te mobiliseren zijn; de mate van onvrede, de grieven

Aanbod

de organisaties in de samenleving die onvrede willen verwoorden, die mensen willen mobiliseren; de activiteiten die ze opzetten

Mobilisatie

vraag en aanbod moeten bij elkaar gebracht worden, mobilisatie is het proces dat daarvoor verantwoordelijk is

De *vraag* wordt gevormd door de mensen die voor een beweging zijn te mobiliseren en wordt bepaald door de mate van onvrede en de aard van de grieven van de mensen. Als de onvrede gering is of als aan de grieven waarschijnlijk weinig is te doen, zal het moeilijk zijn veel mensen te mobiliseren en zal de vraag dus beperkt zijn. Het *aanbod* bestaat uit de organisaties in de samenleving die onvrede willen verwoorden, die mensen willen mobiliseren en uit de activiteiten die de organisaties opzetten. Het is van belang te signaleren dat er vrijwel altijd meerdere organisaties zijn die mensen willen mobiliseren. Niet alleen omdat er op meerdere gebieden onvrede is, maar ook omdat op eenzelfde gebied van onvrede veelal meerdere organisaties actief zijn.

Mobilisatie is het proces waarin vraag en aanbod bij elkaar worden gebracht. Vanuit de aanbodzijde gezien dienen mensen te worden overtuigd om aan jouw activiteit mee te doen; dat is niet vanzelfsprekend als er meerdere organisaties zijn die een aanbod doen of als er op meerdere gebieden onvrede is en organisaties activiteiten opzetten om die onvrede te uiten.

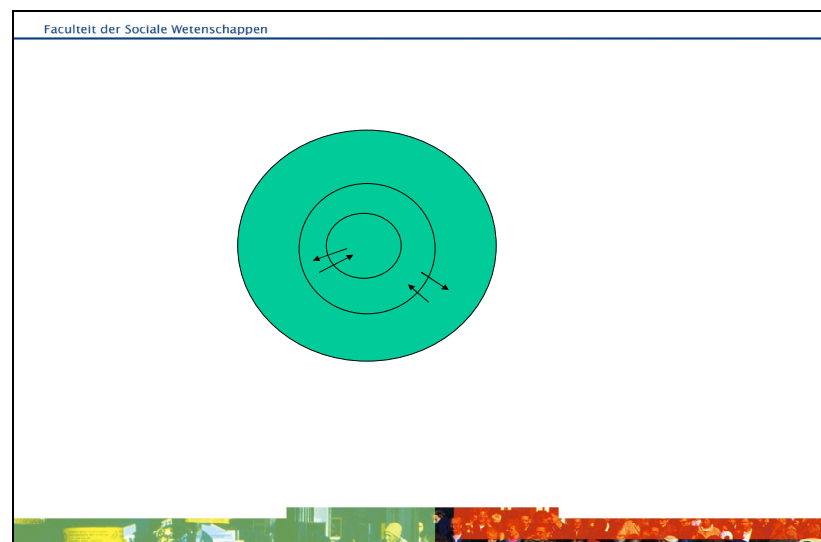
Vanuit de vraagzijde gezien is er soms wel onvrede maar geen aanbod. Zo bleek uit onderzoek van Klandermans naar leden van IKV-kernen uit de jaren tachtig dat men in 1991 zeer boos was over de oorlog in Irak en de deelname van het Westen daaraan, maar men de boosheid niet kon uiten omdat er geen aanbod voor protest was.

	Weinig inspanning	Veel inspanning
Kortstondig	Petitie	Demonstratie
Langdurig	Donateur	IKV-kern

Bij mobilisatie is het van belang voor welk *soort activiteiten* men mensen wil activeren: vragen die activiteiten veel of weinig inspanning van de deelnemers, zijn ze kortstondig of langdurig van aard? In bovenstaand schema staan voorbeelden van de diverse typen activiteiten. In het algemeen is het gemakkelijker mensen te motiveren tot deelname aan activiteiten die minder inspanning vergen en minder langdurig zijn. Dat betekent bijvoorbeeld dat men voor het tekenen van petitie's gemakkelijker veel meer mensen kan mobiliseren dan voor lidmaatschap van een IKV-kern.

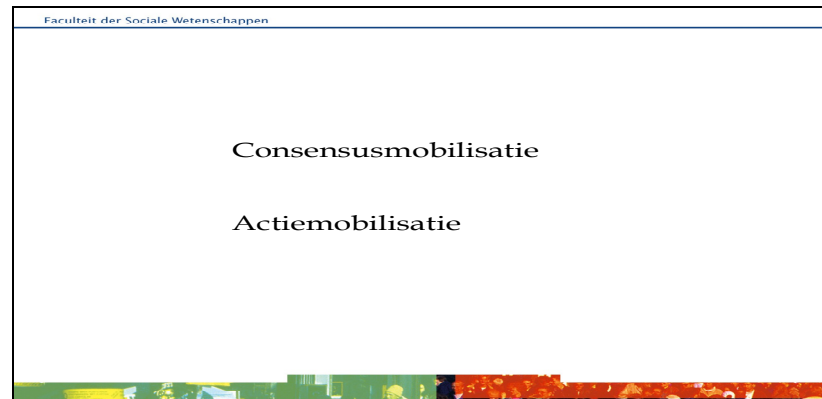

Bij mobilisatieprocessen zijn er twee problemen: het 'drempelprobleem' en het 'zwartrijderprobleem'. Het '*drempelprobleem*' treft men aan bij mensen die sympathiseren met de doelstelling van de organisatie die de activiteit aanbiedt, maar zich afvragen of er wel voldoende mensen zullen deelnemen. Het '*zwartrijderprobleem*' doet zich voor als mensen het idee hebben dat er al genoeg mensen meedoen en hun deelname daarom niet meer zo nodig is. Als iedereen dat denkt, doet niemand mee.

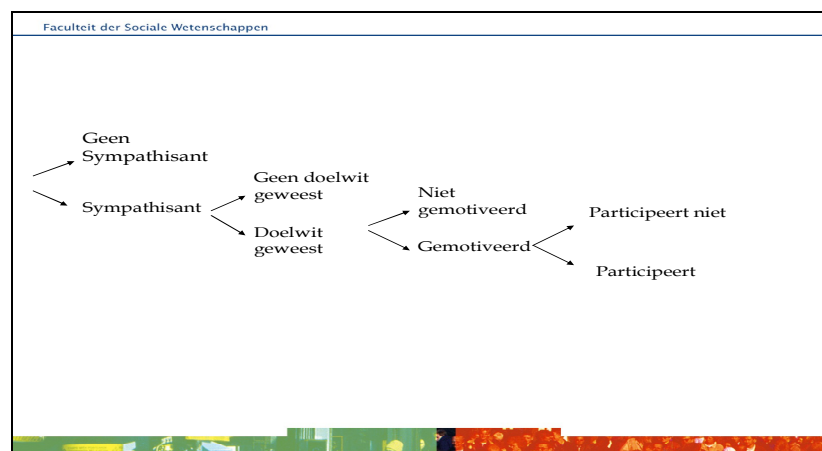

Een sociale beweging kan worden beschouwd als een serie concentrische cirkels. In de binnenste cirkel bevinden zich de *activisten*: de harde kern die vrijwel altijd meedoet aan de activiteiten van de bewegingsorganisatie. In de middelste cirkel zitten de mensen die bereid

zijn deel te nemen aan de activiteiten, maar daartoe wel expliciet dienen te worden gemotiveerd. Het zwartrijderprobleem doet zich in het bijzonder hier voor: als er al veel activisten zijn die zeker meedoen, kunnen potentiële deelnemers eerder het idee hebben dat hun deelname niet zo van belang is en de actie ook wel slaagt zonder hun deelname. In de buitenste cirkel zitten de *sympathisanten* die het eens zijn met de boodschap van de bewegingsorganisatie, dus de onvrede of grieven delen die de organisatie wil verwoorden, maar nog niet zijn overtuigd dat ze daarvoor ook in actie moeten komen. Het drempelprobleem doet zich met name voor bij het motiveren tot deelname van deze kring van sympathisanten.

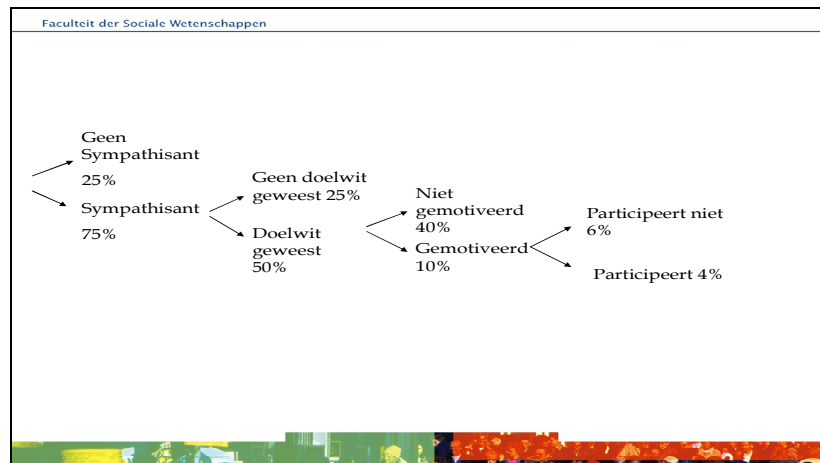
In het proces van mobilisatie kunnen twee soorten activiteiten worden onderscheiden: consensus- en actiemobilisatie. Bij *consensusmobilisatie* is sprake van educatieve of overtuigingsactiviteiten om mensen ervan te overtuigen dat er een probleem is waaraan wat kan en moet worden gedaan. Het zijn langetermijnprocessen met als resultaat een mobilisatiepotentieel, dat wil zeggen: sympathisanten die het met de boodschap eens zijn. *Actiemobilisatie* bestaat uit de activiteiten die zijn gericht op het motiveren van de mensen die het standpunt van de mobiliserende organisatie delen – het mobilisatiepotentieel – tot deelname aan concrete protestactiviteiten.

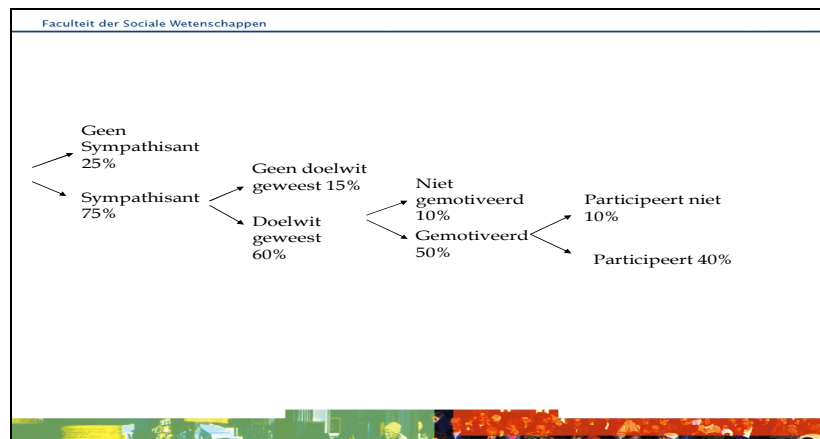
Schematisch bestaat het mobilisatieproces uit de volgende fasen:

1. *consensusmobilisatie*: de opbouw van een mobilisatiepotentieel (het winnen van sympathisanten);
2. de mensen die sympathiseren met de boodschap dienen vervolgens in de *actiemobilisatie* te worden benaderd om deel te nemen aan concrete activiteiten, en
3. te worden gemotiveerd tot *deelname* daaraan, en
4. het resultaat (dat wil zeggen: succes) van al deze mobilisatieactiviteiten is de mate waarin de sympathisanten die zijn bereikt en gemotiveerd, daadwerkelijk *participeren*.

Demonstratie 1983

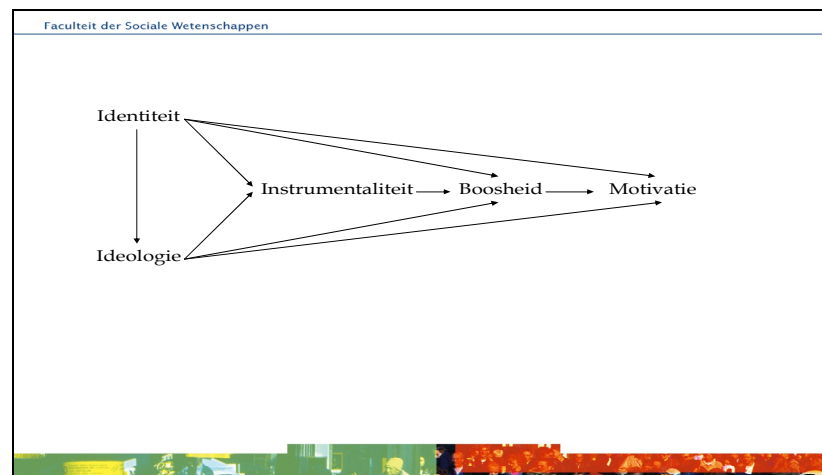
Volkspetitionnement 1985

Klandermans laat aan de hand van de demonstratie (1983) en het volkspetitionnement (1985) tegen de kruisraketten zien hoe het proces verloopt.

Het mobilisatiepotentieel is tussen 1983 en 1985 niet veranderd: 75 procent van de publieke opinie is overtuigd van de onwenselijkheid van de stationering van nieuwe kernwapens in

Nederland. In 1985 (petitionnement) participeert uiteindelijk 40 procent en in 1983 (de grootste demonstratie ooit) 4 procent. Het kost duidelijk meer moeite mensen te motiveren tot deelname aan een activiteit die veel inspanning vergt. Het verschil tussen de 4 procent die in 1983 wel participeert en de 6 procent die dat niet doet, blijkt vooral te worden uitgemaakt door de factor 'sociale druk'. De mensen die meedoen hebben vaak vrienden die ook meedoen. De mensen die wel zijn gemotiveerd maar uiteindelijk niet demonstreren, hebben vrienden die niet meedoen of willen meedoen.

Welk soort *motivatie* speelt een rol bij de motivatie tot actie? In bijgaand model worden de motivaties in hun onderlinge relatie weergegeven. Naast identiteit en ideologie – die een directe en indirecte invloed hebben op motivatie – spelen ook de instrumentaliteit van de actie (de geschatte kans dat de actie bijdraagt aan het wegnemen van de onvrede of grief) en de boosheid over het probleem een rol. Instrumentaliteit heeft alleen een indirecte invloed via boosheid. Wanneer men niet boos over iets is, maakt men zich niet ook niet druk over de mogelijke effectiviteit van de actie daartegen. Omgekeerd is het ook zo dat de geschatte effectiviteit aan de boosheid kan bijdragen. Het feit dat er wat aan het probleem te doen is, kan de onvrede over het voortbestaan ervan vergroten.

Klandermans benadrukt dat boosheid het meest tot protestbereidheid leidt – angst leidt veelal tot inactiviteit. Het was in de jaren tachtig dan ook niet zozeer de angst voor kernwapens die mensen motiveerde, maar de boosheid over de voortgaande kernwapenwedloop terwijl andere oplossingen mogelijk waren.

De organisatie bij uitstek om zorg en onrust te verwoorden en handvatten voor handelen te geven

Hoezo zorg en onrust?

Hoezo organisatie bij uitstek?

Wat voor handvatten dan wel?

Terug naar het begin: IKV Pax Christi ziet zich als organisatie bij uitstek om zorg en onrust te verwoorden en handvatten voor handelen te geven. Om dat goed te doen, dienen zowel de vraag als het aanbod alsook de afstemming van die twee op elkaar (de mobilisatie) nader te worden bekeken.

Vraag: Hoezo zorg en onrust, bij wie en in welke mate?

Aanbod: Hoezo organisatie bij uitstek? Zijn er geen andere en wat doen die?

Mobilisatie: Wat voor handvatten dan wel? Hoe brengt men de zorg en onrust die men constateert en het aanbod dat men als organisatie wil doen om die zorg en onrust te verwoorden bij elkaar?

Klandermans benadrukt dat een draagvlak geen gegeven is; het moet elke keer weer worden gemaakt. Dat is gemakkelijker naarmate men kan beschikken over een grotere groep activisten, de kern van de cirkel. Dat zijn de mensen die een organisatie helpen mogelijke sympathisanten te winnen, hen te bereiken met de handvatten voor handelen en hen vervolgens te motiveren die handvatten ook te gebruiken.

In de jaren tachtig waren dat voor het IKV de IKV-kernen. Die kernen zijn uiteengevallen, maar uit eigen onderzoek weet Klandermans dat de mensen die daarin actief waren nog steeds zijn te motiveren.

**Hoe kan IKV Pax Christi
draagvlak en participatie vergroten?**

JAN GRUITERS

Bestaanscyclus vredesbeweging

- 48-68 ontstaan van de beweging
- 68-77 beweging politiseert, krijgt gehoor
- 77-85 beweging mobiliseert
- 85-95 beweging internationaliseert
- 95 - beweging professionaliseert

Jan Grutters schetst om te beginnen de fasen die Pax Christi en IKV hebben doorlopen. Pax Christi is in 1948 opgericht en was de eerste twintig jaar vooral een beweging waarin veel aandacht was voor bezinning en spiritualiteit. Het IKV is in 1966 opgericht en was aanvankelijk vooral op educatie gericht.

Vanaf 1968 politiseerden Pax Christi en IKV en kregen ze gehoor in de samenleving en van de politiek. Het scharnierpunt was de reactie van Pax Christi, ondersteund door het IKV, op de verhoging van de Defensiebegroting in reactie op de Sovjetinval in Tsjechoslowakije (1968) en de respons hierop door de toenmalige minister-president in gevorderde extra televisiezendtijd. In 1977 begon met de start van de campagne tegen de kernbewapening een fase van intensieve mobilisatie tegen de kernbewapening.

Na het volkspetitionnement in 1985 zette de internationalisering van de vredesbeweging, die al in de jaren zeventig (Pax Christi) en tachtig (IKV) was begonnen, door en werden de contacten met onafhankelijke bewegingen in het Oostblok, het Midden-Oosten, Afrika, Latijns Amerika en Azië geïntensiveerd. Pax Christi en IKV raakten meer en meer betrokken bij steun aan partners in conflictgebieden; na 1989 zijn dit steeds meer intrastatelijke conflicten.

De overheden kregen meer waardering voor de bijdrage van civiele samenlevingsorganisaties. Dat maakte IKV en Pax Christi aantrekkelijke partners voor de overheid, die optreedt als medefinancier van interventies van vredesorganisaties in conflictgebieden. Midden jaren negentig kwam daar meer en meer geld voor beschikbaar. Dat maakte professionalisering van de organisaties mogelijk en nodig. Vanaf 1995 ontwikkelden Pax Christi en IKV zich dan ook meer en meer tot professionele organisaties.

Effecten van organisatie ontwikkelingsproces

- **Opdrachtgeverschap**
Achterban >
achterban + medewerkers >
partners + achterban + medewerkers >
partners + achterban + donoren + medewerkers
Uitdaging: multiple accountabilities
- **Rol achterban**
Uitvoerder > Financier > Legitimatiebron
Uitdaging: participatie, burgerschap
- **Financiering**
Eigen geld > contributies > fondswerving >
overheidsfinanciering
Uitdaging: eenzijdige afhankelijkheden voorkomen

Deze ontwikkelingen hebben uiteraard ook gevolgen voor de aard van de organisatie. De *opdrachtgever* was aanvankelijk alleen de achterban. In de loop van de tijd zijn de medewerkers, de partners en, sinds de medefinanciering een feit is, ook de donoren meer invloed gaan uitoefenen. Zij zijn weliswaar geen opdrachtgevers, maar articuleren verwachtingen waarop IKV en Pax Christi reageren. Dat betekent dat de organisatie naar meerdere opdrachtgevers – beter gezegd: meerdere *stakeholders* – verantwoording moet afleggen. Deze *stakeholders* hebben verschillende verwachtingen – dat kan spanningen geven. In een situatie van *multiple accountabilities* vormen de centrale waarden een voornaam ankerpunt. De centrale waarde, zoals solidariteit, vormt immers de uiterste maatstaf voor kwaliteit op basis waarvan IKV en Pax Christi zich naar de buitenwereld verantwoorden.

De *rol van de achterban* is veranderd. Was de achterban aanvankelijk de uitvoerder, met de komst van steeds meer medewerkers werd ze vooral financier. Voor de professionele organisatie is de achterban een belangrijke bron van legitimatie (het maatschappelijk draagvlak) van het werk, naar de partners en naar de overheden. Het blijft echter een uitdaging hoe de achterban bij het werk te betrekken en hoe de organisatie vorm kan geven aan actief burgerschap van de leden.

De *financiering* verandert en vredesorganisaties kunnen in toenemende mate een beroep doen op de externe fondswerving en financiering door de overheid. Dat maakt het gevaar van te grote afhankelijkheid van externe donoren en vooral de overheid niet denkbeeldig. Het is derhalve een taak eenzijdige financiële afhankelijkheden te voorkomen.

Ook de *oriëntatie op de taak* van de organisatie is veranderd en wordt meer en meer gekenmerkt door functionele rationaliteit, ofwel taak- en marktgerichtheid. 'Wat kunnen wij?', is een belangrijker vraag geworden dan 'Wat vinden wij?'. De grote uitdaging is er voor te zorgen dat de noodzakelijke aandacht voor doel/middelrationaliteit niet doorslaat. De vitale spanningsbalans tussen functionele rationaliteit en waardeoriëntatie moet onder spanning blijven en dat vergt investeringen in het op peil houden en verdiepen van de waarden die aan het werk van IKV Pax Christi ten grondslag liggen.

Gevolgen voor bewegingskarakter

- Waardegedreven beweging, instrumenteel en doel op zichzelf
- Hechte band leden-organisatie
- Tegenbeweging
- Langdurige inzet
- Invloed door mobilisatie achterban
- Pragmatische politieke actor, gericht op beleidsbeïnvloeding
- Disassociatie
- Geaccepteerde gesprekspartner
- Kortstondige solidariteitsacties
- Invloed door mediacampagnes en directe beleidsbeïnvloeding

Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor het bewegingskarakter van IKV Pax Christi. Was de organisatie aanvankelijk vooral een door waarden gedreven beweging, zij is nu in toenemende mate een pragmatische politieke actor geworden die probeert het beleid zo direct mogelijk te beïnvloeden. Dat betekent dat, mede onder invloed van sociaal-culturele ontwikkelingen als individualisering, de band met de leden losser is geworden. Ergens lid van worden is uit.

IKV Pax Christi wordt door de overheid minder gezien als een tegenbeweging en veel meer als een geaccepteerde en gewaardeerde gesprekspartner. Contacten met hoge ambtenaren en ministers waren in de jaren tachtig en negentig uitzonderlijk, nu zijn ze onderdeel van het reguliere werk geworden.

De langdurige inzet van de leden en de achterban die kenmerkend was voor bijvoorbeeld de campagne tegen de kernbewapening is vervangen door inzet in kortstondige solidariteitsacties.

De bron van invloed wordt dan ook minder gezocht in mobilisatie van de achterban en meer in het zoeken van gerichte aandacht van de media en in directe beïnvloeding van beleidsmakers. De invloed die IKV en Pax Christi kunnen uitoefenen is minder afhankelijk geworden van het vermogen tot het mobiliseren van de achterban en daarmee van hindermacht. De politiek reageert sneller op media-aandacht, op met kennis onderbouwde voorstellen, op opiniepolls enzovoorts.

Resultaat

- Meer aandacht voor beleidsbeïnvloeding
- Minder investeringen in processen van educatie en bewustwording
- Verschuiving van achterban naar media
- Relatie met achterban vooral financieel en instrumenteel
- Handelingsperspectieven gericht op kortstondige solidariteitsuitingen
- Zoeken naar andere doelgroepen en andere kanalen

De resultaten van deze ontwikkelingen zijn ook zichtbaar bij IKV en Pax Christi:

- IKV Pax Christi is meer gericht op beïnvloeding door lobby en media en geeft minder aandacht aan educatie en bewustwording van de achterban en de samenleving;
- de rol die de achterban had om aandacht van de beleidsmakers te krijgen, wordt meer en meer door de media overgenomen;
- de band van de organisatie met de achterban wordt daardoor minder gekenmerkt door het staan voor dezelfde waarden en idealen en meer door de gewaardeerde financiële steun en rol als bron van legitimatie van wat de professionals doen;
- voor zover de organisatie de achterban handelingsmogelijkheden biedt, betreffen dat vooral mogelijkheden om aan kortstondige solidariteitsacties deel te nemen;
- de professionals zijn wel op zoek naar andere doelgroepen en kanalen van invloed in de samenleving, zowel om de fondswerving op peil te houden als voor legitimatie vanuit de samenleving van hun werk.

Worsteling met de vredesweek

- Doelstelling onduidelijk
- Thema carrousel: sterk aanbodgericht
- Ambivalente relatie met kerkelijke achterban
- Verzwakking kerkelijke infrastructuur
- Zoeken naar nieuwe doelgroepen, werkvormen, handelingsperspectieven
- Nieuwe doelgroepen maar daardoor ook diffuus
- Afnemend bereik
- Meer aandacht voor verbinding overzee - eigen samenleving

De veranderingen binnen IKV en Pax Christi worden ook zichtbaar in de worsteling met de Vredesweek:

- de doelstelling van de Vredesweek blijft vaak onduidelijk: gaat het nu om bezinning, om educatie, of om publiciteit?;
- dat uit zich ook in de themakeuze, die erg aanbodgericht, te weinig vraaggestuurd is;
- ook door de verzwakking van de kerkelijke infrastructuur is de band met de kerkelijke achterban verzwakt. Tijdens de Vredesweek richt men zich ook op andere en nieuwe doelgroepen waardoor de herkenbaarheid van de Vredesweek voor de kerkelijke achterban mogelijk afneemt. IKV Pax Christi ziet het belang van een sterke band met de kerkelijke achterban, maar slaagt er niet in die band sterk te houden;
- dat betekent dat men op zoek gaat naar nieuwe doelgroepen, werkvormen en handelingsperspectieven;
- die worden wel gevonden maar de tijd en energie om er een duurzame band op te bouwen ontbreekt, waardoor de relatie met die doelgroepen, evenals met de kerkelijke achterban, diffuus blijft;
- het gevolg is een afnemend bereik van de Vredesweek;
- wat wel lukt is het verkrijgen van toenemende aandacht voor de band tussen het werk in de conflictgebieden en de problemen in de eigen samenleving.

Strategische doelstellingen communicatie en campagnes

- Profileren van de missie
- Verbreden maatschappelijk draagvlak, vergroten van betrokkenheid
- Versterken particuliere fondswerving

In het *Strategisch Meerjarenplan 2007-2011* heeft IKV Pax Christi voor de afdeling Communicatie en Campagnes de volgende strategische doelen geformuleerd:

- de missie profileren: IKV Pax Christi wil dat “onze missie, waarden en ons werk maatschappelijk bekend, gedragen en erkend” worden;
- op basis van dit profiel wil IKV Pax Christi het maatschappelijk draagvlak vergroten en de betrokkenheid van burgers bij vraagstukken van vrede en gerechtigheid vergroten; en
- de financiële basis versterken door meer particuliere donateurs te werven.

Uitdagingen voor IKV Pax Christi

- Versterken en laden herkenbaar imago
- Investeren in traditionele kerkelijke achterban
- Nieuwe doelgroepen: 50+ (tijd en geld) en jongeren (toekomst)
- Investeren in maatschappelijke legitimiteit: kerken en maatschappelijke organisaties
- Vergroten van betrokkenheid en bereik
- Ontwikkelen van mediastrategieën
- Stimuleren van betrokkenheid en participatie: nieuwe handelingsperspectieven, meer educatieaanbod

In de komende jaren staat IKV Pax Christi, de nieuwe organisatie die uit IKV en Pax Christi is voortgekomen – en ook IKV en Pax Christi afzonderlijk die actief blijven als ‘identiteitsdragers’ naar hun achterbannen, lidorganisaties en leden – voor een aantal uitdagingen:

- door de verbreding van het werkterrein met een sterke focus op conflictgebieden overzee en de specialisering van het vredeswerk is het imago diffuus; dat dient te worden versterkt en meer herkenbaar te worden;
- de kerkelijke achterban dient opnieuw bij het vredeswerk te worden betrokken;
- nieuwe doelgroepen dienen te worden benaderd; daarbij valt vooral te denken aan vijftig-plussers die tijd en geld kunnen leveren en aan jongeren die het toekomstig draagvlak zijn;

- ook de band met maatschappelijke organisaties dient te worden versterkt. De band met de kerken bepaalt in belangrijke mate de maatschappelijke legitimatie van IKV Pax Christi. Het is echter ook interessant structurele samenwerkingsrelaties aan te gaan met identiteitsgebonden maatschappelijke organisaties die vaak worstelen met de betekenisgeving van hun identiteit. Samenwerking met IKV Pax Christi kan deze identiteit inhoud geven; denk aan de huidige samenwerking van IKV Pax Christi met CNV, Unie KBO, NKS, die een belangrijke bijdrage levert aan verbreding van het maatschappelijk draagvlak van IKV Pax Christi. Naast de kerken zouden dus ook andere maatschappelijke organisaties nauwer bij het werk van IKV Pax Christi kunnen worden betrokken;
- in de samenleving als geheel wil IKV Pax Christi de betrokkenheid bij vredesvraagstukken zichtbaar maken en het bereik vergroten;
- IKV Pax Christi wil ook een meer effectieve mediastrategie, waarmee zowel de achterban en de sympathisanten kunnen worden bereikt als de invloed op de beleidsmakers kan worden versterkt;
- als IKV Pax Christi de betrokkenheid en participatie van haar (potentiële) achterban wil versterken, zal zij ook nieuwe handelingsmogelijkheden moeten ontwikkelen die op vragen in de samenleving aansluiten; mogelijk zal daarbij ook educatie over de thema's en het werk van IKV Pax Christi moeten worden bevorderd.

Vredesweek vitaliseren

- Investeren in institutionele relatie met deelnemende (en nieuwe?) kerken
- Vredesweek meer richten op gemeenten & parochies en hun vragen
- Vergroting bereik door samenwerking
- Meer ruimte voor expressieve strategie: ontmoeting, zingeving, ethische reflectie en bezieling
- Minder ruimte voor instrumentele strategie: educatie is belangrijker dan politieke lobby

De Vredesweek is een van de middelen om aan deze uitdagingen te werken en dient daarom te worden gerevitaliseerd:

- IKV Pax Christi dient de institutionele relatie die zij met de kerken heeft te versterken en mogelijk ook nieuwe kerken en religieuze groepen bij haar werk te betrekken;
- daartoe dient de Vredesweek meer op gemeenten en parochies, op hun vragen en mogelijkheden te worden gericht;
- samenwerking met andere organisaties kan het bereik van IKV Pax Christi vergroten;
- IKV Pax Christi dient meer ruimte te geven aan expressieve elementen in haar boodschap en minder aan de instrumentele elementen daarin; dus een grotere nadruk bij het revitaliseren van de Vredesweek via bezieling, inspiratie, spiritualiteit, dialoog en ontmoeting en een minder grote nadruk in de Vredesweek op het directe politieke effect;
- zorg er kortom voor dat de Vredesweek eraan bijdraagt dat de achterban wordt betrokken, en bekommer je wat minder om de directe politieke invloed ervan.

Dilemma's

- Achterban: doel of middel, relatie vitaal of instrumenteel
- Invloed en effect: achterban of media
- Educatie: hoe organiseren we meerwaarde
- Massamedia: noodzakelijke maar wispelturige bondgenoot
- Organisatie actiebereidheid: hoe sluiten we aan op nieuwe actie- en participatiepatronen
- Samenwerking: maatschappelijk gewenst en slecht voor profilering

Tot slot wordt een aantal dilemma's gepresenteerd waarmee IKV Pax Christi wordt geconfronteerd; dilemma's die uit het voorafgaande volgen:

- Is de achterban van de organisatie een doel in zichzelf of vooral een instrument voor politieke invloed en financiële steun? Misschien is het wel eigen aan haar beweging dat IKV Pax Christi dit als een ambivalentie blijft ervaren. Dat dwingt de organisatie ook tot voortdurend gesprek.
- Wie heeft het meeste invloed en impact: de achterban of de media?
- Hoe zorgt men ervoor dat de meerwaarde van educatie zichtbaar wordt in de samenleving en in de richting van de beleidsmakers? Is door IKV Pax Christi echt een meerwaarde te leveren naast alle andere aanbieders en wat is die meerwaarde dan?
- Wat is de relatie met de massamedia? Ze zijn noodzakelijke partners, maar ze hebben hun eigen agenda en daardoor is hun aandacht niet voorspelbaar, kortstondig en grillig. Wat doe je als ze niet meer over je (willen) berichten? Gaat IKV Pax Christi mee in de medialogica (of -gekte) of juist niet?
- Hoe zorg je dat je aansluit op nieuwe mogelijkheden voor actie en participatie?
- Samenwerking met andere organisaties op het gebied van vrede en gerechtigheid is gewenst, maar staat een duidelijke profilering naar de samenleving en de politiek – en daarom ook naar de achterban – in de weg.

Vraag

- De aandacht van historici voor de bijdrage van nieuwe sociale bewegingen aan politiek maatschappelijke processen groeit
- De studie naar nieuwe sociale bewegingen door sociale wetenschappen taant

Is deze observatie juist?

IKV Pax Christi heeft juist nu behoefte aan meer onderzoek naar haar rol in de Nederlandse samenleving!

Gruiters eindigt zijn presentatie met een vraag aan de wetenschap. Hij constateert een groeiende belangstelling van historici en een afnemende aandacht van sociale wetenschappers voor het werk van organisaties als IKV en Pax Christi. Hij vraagt zich af of zijn observatie juist is en benadrukt dat IKV Pax Christi in de komende tijd behoefte heeft aan onderzoek naar de eigen rol in de Nederlandse samenleving.

Discussie

Leon Wecke: Ik heb een vraag met betrekking tot het mobilisatievermogen tegen de overheid. Ik begrijp dat de overheid in toenemende mate gesprekspartner van de vredesbeweging is. Als ik kijk naar de wijze waarop de overheid het volk over allerlei zaken informeert (of het nu gaat over de argumentatie om een illegale oorlog te ondersteunen dan wel om op het gevaar van het terrorisme te wijzen), dan moet men constateren dat de vredesbeweging een nogal stevige partner heeft om tegen te vechten. Als zij dat nog wil. Want zij is gesprekspartner en als men gesprekspartner van bijvoorbeeld een regering als de onze is, in hoeverre kan men dan nog daadwerkelijk iets anders doen dan die regering min of meer gelijk geven?

Jan Peters: Welke suggestie zou je voor de toekomst willen meegeven? De regering gelijk geven, of heb je andere suggesties?

Leon Wecke: Ik zou toch willen dat de vredesbeweging datgene doet dat in hoge mate en vaak in meerderheid in de publieke opinie in Nederland aanwezig is, namelijk een afwijzing van bepaald beleid en die afwijzing daadwerkelijk gestalte geven, in samenwerking uiteraard met andere sociale bewegingen in Nederland.

Jan ter Laak: Ik hoor over de spanning tussen subcontractor en sociale beweging, tussen professionaliteit en idealisme, en ik zie hoe Pax Christi is verschoven. Mijn vraag is: Zijn er op dit moment nog bewegingen in Nederland die men kan rangschikken onder sociale bewegingen met veel idealisme? Kunnen sociaalonderzoekers bewegingen vinden die lijken op wat IKV en Pax Christi in hun idealistische tijd waren? Toen Pax Christi en IKV sociale bewegingen met sterke idealen waren, waren er vast ook sociale bewegingen die lijken op wat Pax Christi

en IKV nu zijn. Hoe hebben die zich ontwikkeld?

Bert Klandermans: Er is het nodige veranderd wat betreft de aard van sociale bewegingen. Sociale bewegingen worden steeds meer geprofessionaliseerd en dat is niet onbelangrijk. Een sociale beweging opereert in een veld waar nog veel andere spelers zijn en professionaliteit speelt daarin een belangrijke rol. Bij het ontwikkelen van die professionaliteit stoot je op een belangrijk probleem. Om een professionele beweging te worden, heb je financiën nodig en om die financiën te krijgen moet je veel donateurs en sponsors hebben. Naarmate je meer doet voor meer sponsors en ook om meer sponsors te krijgen, wordt je steeds meer in het model van een geprofessionaliseerde organisatie gedrongen. Dat is iets dat in een groot aantal bewegingen gebeurt. Daarmee is niet gezegd dat de idealistische bewegingen helemaal zijn verdwenen, maar in het toch vrij druk bezette veld van allerlei partijen en stemmen is het van groot belang dat een dergelijke organisatie zich kan handhaven. Veel van die organisaties professionaliseren dan ook snel. Als ze dat niet doen verdwijnen ze, worden ze als het ware afgeserveerd.

Jan Gruiters: Misschien is het ook wel de uitdaging *niet* te kiezen tussen een idealistische beweging of een professionele organisatie. Dat veronderstelt een tegenstelling tussen idealisme en professionaliteit en die hoeft er niet te zijn – tenminste niet in mijn opvatting van professionaliteit. Organisaties als IKV Pax Christi staan wel bloot aan heel veel verschillende verwachtingen. De keuze is of wij bereid zijn om te sturen op de vitale spanning die er bestaat tussen enerzijds de waardeoriëntatie, die van vitaal belang is, en anderzijds de doel/middelrationaliteit die meekomt met professionalisering en die ook van belang is voor de effectiviteit

van het vredeswerk. Ik denk dat een keuze voor het een of het ander onverstandig is. Het gaat er juist om de spanning tussen waarden en functionele rationaliteit onder spanning te houden.

Niet alleen in onze werkorganisatie is die spanning aanwezig en moet ze vitaal blijven, maar het is goed dat we ook twee moederorganisaties hebben: het IKV en Pax Christi. Het IKV-bestuur en de Pax Christiledenraad hebben de expliciete opdracht om deze inherente spanning vitaal te houden en de werkorganisatie bij de les te houden.

Als wij in gesprek zijn met de overheid, dan is dat natuurlijk ook een kritisch gesprek. Soms is het mogelijk om met overheden samen te werken omdat niet in alle dossiers antagonisme zit. Zo zijn bij het beleid van de Nederlandse regering in de Hoorn van Afrika de verschillen van inzicht tussen enerzijds de regering en anderzijds IKV en Pax Christi niet erg groot, maar zijn de verschillen met betrekking tot het beleid van onze regering rond Israël en Palestina veel groter.

De relatie met de overheid is daarmee niet eenduidig. Wel is het zo dat IKV Pax Christi een veel grotere toegang heeft tot de overheid en meer invloed uitoefent op het beleid. Deze invloed is echter veel minder zichtbaar. In het verleden was het antagonisme groter, de kritiek daardoor meer zichtbaar, maar de invloed veel minder evident dan soms aangenomen.

Bert Klandermans: Er is een andere manier om als beweging zichtbaar te blijven en dat is *contention* (dwarsliggen, onrust creëren). Daarbij is er altijd een dilemma: naarmate je meer onrust stookt, wordt je minder serieus als gesprekspartner. De vakbeweging heeft jarenlang, decennialang met dat dilemma te maken. Door aan de ene kant de dreiging van onrust en de dreiging van een staking boven de markt te houden – en ze doen dat nog steeds – zijn ze aan de andere kant ook een serieuze gesprekspartner. Dus, *contention* is een

belangrijk mechanisme dat misschien wat uit het zicht van de vredesbeweging is verdwenen.

Piet Halma: Ik ben benieuwd naar het antwoord op de vraag die Jan Gruiters eerder stelde: Is er nog voortgaand onderzoek over sociale bewegingen? Klandermans heeft in de loop van jaren veel onderzoek gedaan en kent veel onderzoekers. Zou het niet goed zijn om die ‘oude hap’ nog eens een keer te bevragen over waar ze nu staan? Zijn ze bezig met de kleinkinderen of maken ze zich nog druk over hetgeen er in de wereld gebeurt?

Bert Klandermans: Ik moet eerst de mythe de wereld uit helpen dat er een tijd was dat elke sociale wetenschapper in Nederland sociale bewegingen aan het bestuderen was. Dat was geen grote groep; ik geloof dat het er niet veel meer dan twintig zijn geweest, een beperkt aantal dus. Waarom dat zo is, heb ik mijzelf ook vele malen afgevraagd. Ik kan in de Verenigde Staten naar een conferentie van sociologen gaan, waar honderden, letterlijk honderden mensen rondlopen die onderzoek doen naar sociale bewegingen. Hier in Nederland, zelfs in Europa, kost het me de grootste moeite om er veel meer dan honderd bij elkaar te denken, laat staan bij elkaar te krijgen. Er waren er minder dan men geneigd is te denken. Misschien maakten ze meer lawaai, dat zou kunnen. Ben Schennink heeft voor een stukje meegemaakt, dat we herhaalde pogingen hebben gedaan om dat groepje weer eens bij elkaar te brengen. Als je kijkt wie er nu in Nederland nog onderzoek naar sociale bewegingen doen, dan zijn het er niet zo heel erg veel meer. Dat ben ik zelf, een paar mensen om mij heen en dan zo her en der nog wat; geen twintig meer, eerder tien. En naar aanleiding van de vraag van Jan Gruiters dacht ik: we moeten maar eens praten over de vraag hoe we daar iets aan kunnen doen.

**Het draagvlak verbreden en de participatie
in de vredesweek bevorderen:
Kan dat nog in de veranderde en veranderende
kerkelijke context?**

**Het draagvlak verbreden en de participatie
in de Vredesweek bevorderen:
kan dat nog in de veranderde en
veranderende kerkelijke context?**

MARIJKE VAN GRAFHORST

Kerkelijke context anno 2007

In de *Van Dale* staat over *kerkelijk*: “(in bijvoeglijk gebruik): de of een kerk toebehorend; uitgaand van, samenhangend met de of een kerk; (in bijwoordelijk gebruik): volgens de eisen, gebruiken van de of een kerk: voor zover de kerk betreft”.

Draagvlakontwikkelingen binnen de kerken

Het aantal kerkgangers, leeftijdscategorieën en leefstijlen en het aantal gemeenten/parochies is in de afgelopen veertig jaar sterk veranderd: van een maakbare naar een haalbare samenleving, van optimistisch vooruitgangsidealisme naar creatief pragmatisme.

Er zijn institutionele lijnen, tenslotte is een aantal kerken opdrachtgever van het IKV, maar hoe wordt dit opdrachtgeverschap ervaren, in hoeverre weten zij zich emotioneel verbonden met het vredeswerk en hoe ver reikt hun interesse?

Er is een ontwikkeling gaande waarbij de instituten zich meer op hun eigen identiteit profileren en minder de gezamenlijkheid van de oecumene zoeken. Ze trekken zich terug in eigen kring en zijn minder zichtbaar betrokken in het maatschappelijke, politieke debat.

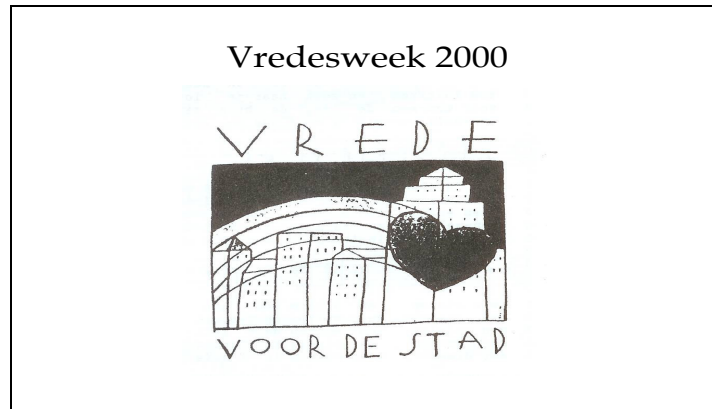
De vraag is hoe de vredesbeweging de kerkorganisatie kan interesseren. Daarvoor moet regelmatig overleg plaatsvinden, maar het heeft veel meer effect als de vragen van het grondvlak, vanuit de basis komen.

Op lokaal niveau is een andere ontwikkeling gaande. Daar wordt samenwerking gezocht op grond van bezorgdheid, betrokkenheid, kennis, affiniteit om iets te gaan doen.

Participatie

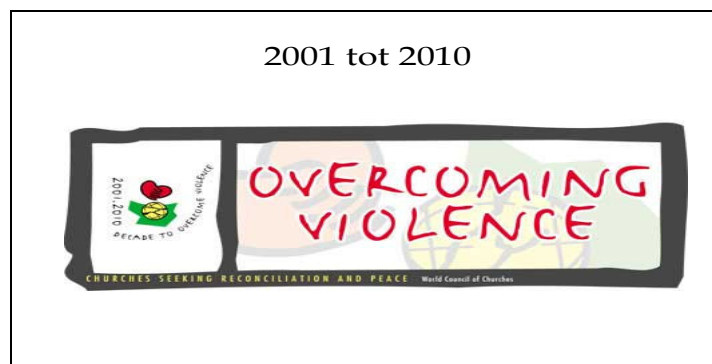
Op welke manier nemen mensen in de kerk deel aan de Vredesweek? Die manieren verschillen enorm en lopen van individuele acties (zoals donaties en handtekeningenacties) tot groepsactiviteiten. De vragen zijn gevarieerd en heel verschillend en in verschillende stadia van bewustzijn (van latente tot manifeste vragen)! In dit proces spelen erkenning en herkenning een belangrijke rol.

Ik zal een aantal landelijke en lokale initiatieven de revue laten passeren en mij daarbij beperken tot de eenentwintigste eeuw.

Wat heeft onveiligheid en geweld in onze steden te maken met de conflicten elders in de stad en welke rol spelen religieuze leiders, kerk, respectievelijk moskee en synagoge en kerkmensen? Kees Klop doet de oproep om multiculturele steden als oefenplaats voor tolerante burgerzin te laten zijn; burgerzin is de moreel gemotiveerde bereidheid om in de publieke gemeenschap in vrede met elkaar samen te leven. De kerken en vredesgroepen in de stad participeren actief, bijvoorbeeld via het grote-stedenoverleg van de kerken. In de Janskerk te Utrecht spreken op zondag 24 september 2000 rabbijn Jeremy Mulgram, Michel Sabbah en Hamza Zaïd over de toekomst voor de stad.

Het thema sluit minder aan bij de groepen in de niet-stedelijke gebieden van Nederland, zij haken aan bij *Jeruzalem, stad van vrede*.

In 2001 begint het *Decennium tegen geweld*, afgekondigd door internationale organisaties als de Verenigde Naties, UNESCO en de Wereldraad van Kerken. Een van de doelstellingen van de Wereldraad van Kerken is het uitdagen van kerken om de geest, logica en praktijk van geweld te doorzien, af te zien van theologische rechtvaardiging van geweld, en verzoening en actieve geweldloosheid verder te ontwikkelen.

Door de Raad van Kerken in Nederland is dit uitgewerkt in een campagne met als doelstelling om zoveel mogelijk lokale, regionale en landelijke initiatieven in beeld te brengen. Hiertoe wordt de werkgroep Geweld niet Gewild in het leven geroepen.

Religie en Geweld

Het IKV neemt de uitdaging aan en kiest als thema voor de Vredesweek 2001 *Religie en geweld, geloven in vrede. Kerken voor veiligheid en vrede.*

Een van de aandachtspunten is dat naarmate de eigen religieuze overtuiging wordt verabsoluteerd – wordt afgezet in het ‘wij’ en ‘de anderen’ – het zaad van het conflict kan ontkiemen. Vanuit het IKV wordt het idee van de *Vredeskaravaan* geformuleerd om de thematiek van de Vredesweek en het vredeswerk dicht bij huis te brengen.

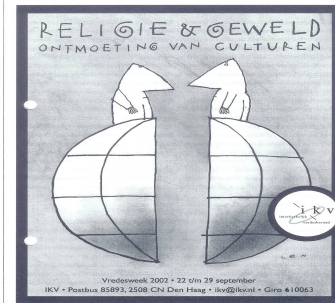
Fries vredesplatform

Het Fries Vredesplatform (FVP) vindt het van belang dat mensen zich bewust zijn van het geweld, het leed, de uitbuiting en de tegenstellingen in de wereld.

Bewustwording is een eerste stap op weg naar een vreedzame wereld. Bewustwording ontstaat van onderaf. Ieder mens zal zich geregeld bewust zijn van de situatie in de wereld en daar opvattingen bij hebben. Het Fries Vredesplatform stimuleert deze bewustwording door middel van vredeswakes, acties, publicaties, bijeenkomsten en andere activiteiten. Het FVP houdt elke laatste donderdag van de maand van half acht tot acht uur een vredeswake bij de Waag in Leeuwarden.

Ontmoeting van culturen

In 2002 wordt – na ‘11 september’ – gezocht naar zekerheid en veiligheid. Er komt een gesprek over de botsing, maar ook *Ontmoeting van culturen*. Dwarsliggers verdienen steun, burgers in Nederland die burgers in postconflictsituaties anders willen steunen dan met geld. Het gaat om continue morele en eventueel politieke ondersteuning.

Lokale vredesgroepen

De *Vredesaktivist*, het blad van de Amstelveense vredesbeweging.

Vliegen voor vrede

Het belang van de lokale en regionale vredesgroepen om de vrede te herstellen, wordt benadrukt.

Vliegeren voor vrede

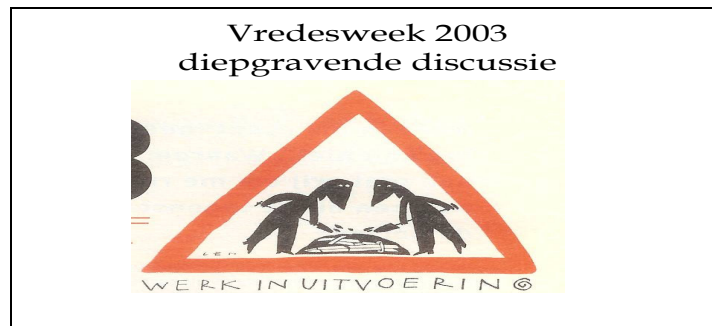

Op 10 oktober 2002 was er in de Mozes en Aäron kerk te Amsterdam een bijeenkomst van de Nederlandse Coalitie voor Vrede. Er waren die avond twee sprekers: Ahmed Aboutaleb en Judith Belinfante (beiden initiatiefnemers van de Coalitie). Een deel van het programma werd ingenomen door de vertoning van een televisiedocumentaire die op een lagere school in Bethlehem was opgenomen. De leerkrachten legden uit dat in de filosofie van de school kinderen allereerst leren vrede in zich zelf te voelen. Daardoor zal vervolgens ook vrede in de omgeving ontstaan.

Het synodebestuur van de Samen-op-Wegkerken vraagt de 2.200 plaatselijke kerken om de kerkgangers op 19 januari 2003 in de gelegenheid te stellen een oproep van de Coalitie voor Vrede te ondertekenen. De coalitie, een initiatief van joden, Palestijnen, christenen en moslims, ijvert voor vrede in Israël en de Palestijnse gebieden.

“Wij kunnen als christenen, naast onze gebeden voor vrede en daadwerkelijke hulp aan slachtoffers, ook door middel van onze handtekening een teken van bemoediging geven,” schrijft het synodebestuur aan de kerkenraden. De handtekeningen worden voorjaar 2003 aangeboden aan de Israëlische ambassadeur en de vertegenwoordiger van de Palestijnse Autoriteit in Nederland.

De coalitie ijvert voor beëindiging van alle geweld door Israël en de Palestijnen, de terugtrekking van het Israëlische leger naar de posities van voor de huidige intifada en het stopzetten van de nederzettingenpolitiek. Hervatting van vredesonderhandelingen moet leiden tot beëindiging van de Israëlische bezetting en de vorming van een levensvatbare Palestijnse staat naast de staat Israël.

Oproep om met elkaar te praten: een van de onderwerpen is de verhouding tussen kerk, respectievelijk moskee, en staat. Vijf kopstukken geven hun visie op 'De integratie van minderheden en de Nederlandse Grondwet in relatie tot de SGP en AEL'. Deze kop van een artikel uit de *Vredeskrant* kan de indruk wekken dat AEL en SGP op een hoop worden geveegd. De bedoeling is echter om in het publiek debat duidelijk stelling te nemen tegen ondemocratische opvattingen en tendensen.

Op 25 september 2003 is er een vredesdienst van de binnenstadskerken in de Doopsgezinde kerk aan de Oudegracht in Utrecht, samen met kerkgangers en mensen uit de buurt.

In 1955 richtte in Japan Masahisa Goi de (nu in de Verenigde Staten gevestigde) World Peace Prayer Society op, vanuit de gedachte dat het bidden van de woorden 'May Peace Prevail on Earth' mensen bewust maakt van hun verlangen naar vrede en ze verandert. De organisatie heeft zich ten doel gesteld het vredesbewustzijn in de wereld te vergroten. Een van de manieren is de Vredespaal: elke groep mensen die dat wil, kan op eigen initiatief een paal neerzetten. In Nederland staat een dergelijke paal onder andere op het Begijnhof te Amsterdam.

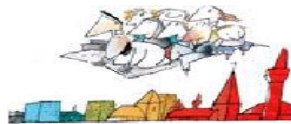
Een citaat van Masahisa Goi (uit 1955):

"Door telkens weer gewoon de woorden 'Moge vrede heersen op aarde' te bidden, wordt een kaars ontstoken in je ziel en ontwikkelt zich een gevoel van geestelijke vrede en stabiliteit. Allerlei mensen hebben dit ervaren, van kinderen tot bejaarden. Dit zijn geen tijden voor ingewikkelde theologische theorieën of moeilijk te peilen heilige geschriften. De methode van vandaag moet er een zijn die iedereen gemakkelijk begrijpt, en die zonder enig probleem door heel veel mensen in de praktijk gebracht kan worden..."

En de huidige voorzitter Masami Saionji:

"Vrede op aarde kan alleen realiteit worden wanneer alle volkeren uitstijgen boven hun nationale grenzen, politiek, geloof en ideologie. We zouden onze culturele verschillen eerder moeten viëren dan ze gebruiken als een reden voor conflicten. Er is meer dan genoeg geleden ten gevolge van etnische en nationale belangen en winstbejag. Het doet er niet toe hoeveel macht en voorspoed een land verwerft als de inwoners het slachtoffer van vooroordelen en onderlinge conflicten zijn."

Ontmoetingen met migrantenkerken,
dialogoog tussen christenen en moslims

In 2004 wordt het thema van de Vredesweek in allerlei lokale initiatieven nader uitgewerkt.

In 2004 staat Europa centraal: Waar staat Europa voor: verstarring of vernieuwd vredeselan? Europa komt in de geschiedenis steeds terug:

- In de jaren zeventig: actief Europees beleid met betrekking tot de Derde Wereld.
- In jaren tachtig: de Oost-Westscheiding, de kernwapenwedloop.
- In jaren negentig: de rol van Europa na de val van de Muur en de oorlogen op de Balkan, het Midden-Oostenconflict.

Verbindend zijn de lokale samenwerkingsverbanden: kerken, parochies, gemeenten, burgemeesters, scholen, vrouwengroepen, enzovoorts.

In 2004 wordt de uitbreiding van de Europese Unie gezien als vredesproject.

Er is een viering in Zwolle. Bij de opening van de Vredesweek wist de voorzitter wethouder Peter Pot tot de instelling van een vredesprijs te verleiden. De instelling van deze vredesprijs ging niet zonder slag of stoot. Er kwam een discussie in de Raad: "Wellicht dat wethouder Peter Pot nog even kan toelichten waar de zogenaamde 'vredesprijs' voor staat. Wanneer er al een prijs moet komen – en de VVD vindt dat niet nodig – noem het dan niet de vredesprijs, maar bijvoorbeeld 'integratieprijs' en betaal daarvan de Nederlandse taalles van allochtonen. Als ze niet slagen, moeten ze eigenlijk maar vertrekken."

Vrede is op den duur
bereikbaar als er
systematisch en op veel
plaatsen in de
samenleving aan het
scheppen van de juiste
voorwaarden wordt
gewerkt

In 2004 is een nieuwe stichting in het leven geroepen, de Stichting VredesWetenschappen (SVW), voortkomend uit de Stichting Leerstoelen Vredesopbouw en de Vereniging voor Economie en Vrede, indachtig de woorden van Jan Tinbergen, reeds in 1967 gesproken bij de aanvaarding van de Erasmusprijs: "Het meest nodig is nu het organiseren van vrede". Het bestuur van de SVW is van mening dat het tot stand brengen van een vredescultuur de grootste uitdaging van deze eeuw is. De vergroting van het inzicht in de voorwaarden voor een vredescultuur zal er toe moeten bijdragen dat er geen gewelddadige conflicten meer zullen uitbreken: "Wij hebben de overtuiging dat vrede op den duur bereikbaar is, mits er systematisch en op vele plaatsen tegelijk in de samenleving aan het scheppen van de vereiste voorwaarden hiervoor wordt gewerkt. Kort gezegd is onze bedoeling het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs inzake vredesvraagstukken op zoveel mogelijk plaatsen."

Regieaanwijzingen voor wie niet aan de kant wil blijven staan

- Laat je raken!
- Doorbreek de weerstand!
- Laat je niks wijs maken!
- Zorg voor vertrouwen!
- Maak gebruik van een organisatie!
- Verhalen zonder einde? Laat je niet ontmoedigen!

Het IKV geeft een boekje uit. De blijde boodschap van dit rode boekje is dat niet alleen overheden en niet-gouvernementele organisaties, maar ook burgers blijven reageren op nieuwe vormen van geweld, van terrorisme, van interetnische en interreligieuze spanningen.

Bewegen naar vrede geeft voorbeelden van lokaal vredeswerk, *Stappen tegen geweld* geeft voorbeelden van activiteiten die de bemoei-je-er-niet-mee-mentaliteit (de afzijdigheid) doorbreken.

Met het schaakspel het zwart-witdenken doorbreken. De Protestantse gemeente Gaanderen-Slangenburg zamelt geld in voor schaakborden voor het Inter-ethnic Project Gostivar (IPG), waar kinderen een multi-etnische schaakcursus kunnen volgen.

Sinds de moord op Theo van Gogh is vrede en veiligheid in Nederland niet meer vanzelfsprekend. Samenleven is niet alleen een tot elkaar veroordeeld zijn, maar een positieve keuze.

Voorvechters, partners van het IKV in contexten van geweld. Een van de elf geïnterviewden heeft deze publicatie niet zien verschijnen. Aasia Jeelani, werkzaam bij de Jammu & Kashmir Coalition of Civil Society, overleed op 20 april 2004 tijdens haar werkzaamheden als verkiezingswaarnemer, in de regio Baramulla, India. De auto waarin ze zat reed op een landmijn.

De Zwolse Vredesprijs 2006. Inmiddels is het een jaar later. Weet u nog: de Zwolse Vredesprijs hoeft niet alleen over de wereldvrede te gaan. Nou, dat is gelukt. De Werkgroep Huttendorp Stadshagen heeft gisteravond de eerste Zwolse Vredesprijs uit handen van wethouder Pot in ontvangst genomen.

De jury van de Zwolse Vredesprijs, een initiatief van de gemeente en het Centrum voor Internationale Samenwerking (COS), meent dat werkgroep Huttendorp Stadshagen op een leuke wijze aan een vreedzame wijk werkt. "Deze wijk is een afspiegeling van de Zwolse samenleving en het is goed om te zien dat in een dergelijke wijk door dit Huttendorp mensen bij elkaar worden gebracht [...] De werkgroep heeft bevordering van een harmonieuze samenleving niet als eerste doel voorop staan, het gaat er voornamelijk om de kinderen te vermaken. Toch bereikt ze met dit onderliggende doel veel meer", aldus het eindoordeel.

21 september 2005

Krijten voor Vrede 2005, een samenwerking tussen kerk en buurt in Amsterdam waar kunstenaars een begin maken met een krijttekening waaraan iedereen kan mee krijten. De doelstelling is om een krijttapijt van vrede in Nederland te maken.

Open windows

Een raam op de wereld voor Palestijnse jongeren. Op zondag 30 maart gaan jongeren uit Bethlehem en Vlaardingen via een videoverbinding een uur lang met elkaar in gesprek. De videoverbinding is een van de activiteiten van *Vrede in Bethlehem*, een vredesproject van de landelijke Vastenactie, Pax Christi, IKV en het bisdom Rotterdam. Onderdelen zijn een concreet huis, waar de jongeren van Bethlehem elkaar kunnen ontmoeten, en een digitale uitwisseling.

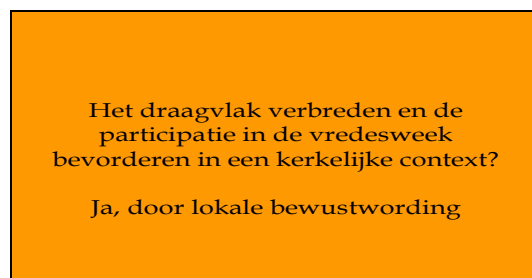
Vredesweek 2006

De Vredesweek van 2006 besteedt opnieuw aandacht aan de spanningen tussen etnische en religieuze groepen. Het lijkt tijd geworden om elkaar meer ruimte te geven en een nieuwe wederkerigheid in onze relaties te brengen, waarmee we aan elkaar verplicht raken. Vanuit hetgeen ons verbindt, namelijk onze status als Nederlander, moeten we elkaar niet langer zien als de *ander*, als de zondebok, als voorwerp van angst en uitsluiting, maar als medeburgers. Daarom luidt de slogan van de Vredesweek: *De ander dat ben JIJ*. Dit jaar wordt rond 21 september, de internationale Dag van de Vrede, uitdrukkelijk samenwerking gezocht met organisaties en groepen.

Warchild organiseert in het kader van de Dag van Vrede, 21 september, spontaan een manifestatie op de Dam in de vorm van een menselijk vredeshart.

De participatie in de Vredesweek wordt bevorderd als structureel aandacht wordt besteed aan bewustwording op lokaal niveau, in een gevarieerd, gedifferentieerd en eigentijds aanbod (dus ook bij groepen die niet van origine tot de kerkelijke achterban behoren). Het helpt de lokale kerken om actief bij te dragen aan de vrede en gerechtigheid voor stad, land en wereld, en zo eigentijdse invulling aan haar missiestatement te geven.

We moeten de verlegenheid voorbij en de gelegenheid bieden en grijpen om vredesinitiatieven van onderop te steunen en te initiëren.

Van zaterdag 15 tot en met zondag 23 september 2007 wordt door IKV Pax Christi de veertigste Vredesweek georganiseerd. Vandaar het motto: *40 jaar vechten voor vrede*.

“Op het eerste gezicht een vreemd motto, want bij vechten denk je aan geweld. Wat doe jij als er iets gebeurt wat je niet zint? Zeg je alles wat je op dat moment te binnen schiet, ook al is het kwetsend voor de ander? Sla je er meteen op? Of ...?

Het belangrijkste wapen om het gevecht aan te gaan is de liefde, want waar de liefde begint, stopt het geweld. Vechten voor vrede is de wapens de wereld uithelpen, de mensenrechten na te leven, conflicten zonder geweld op te lossen. Het is dus niet meegaan in de spiraal van terreur en geweld, maar grenzen stellen aan de eigen geldingsdrang uit respect voor elkaar. Het gaat bij vechten voor vrede om de bestrijding van de oorzaken die veiligheid en vrijheid bedreigen: armoede, analfabetisme, digitisme, alle vormen van uitbuiting en uitsluiting.

Vechten voor vrede betekent niet blijven toezien bij het onrecht dat in de wereld gebeurt, maar in actie komen, de verantwoordelijkheid nemen om het recht van bescherming van burgers te garanderen. Heel concreet, in de eigen buurt.”

Bedenk maar eens veertig manieren waarop dat kan worden gedaan.

**Steun voor het vredeswerk en de Vredesweek
in de Protestantse gemeente Heumen:
ervaringen en verwachtingen**

BEREND VELDHORST

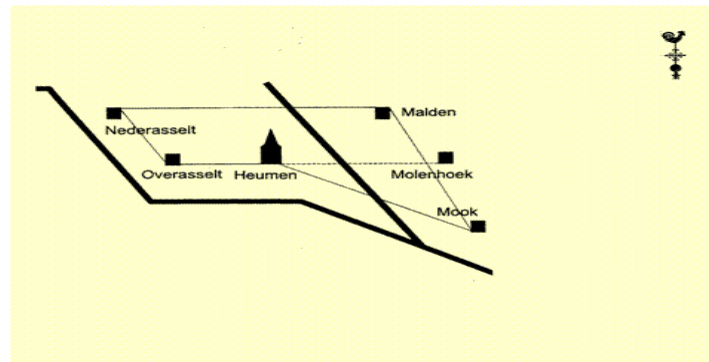

Sinds tien jaar ben ik predikant van de (nu) Protestantse gemeente Heumen (vroeger: Nederlands Hervormde gemeente te Heumen) en ik zal iets uit een weerbarstige praktijk vertellen.

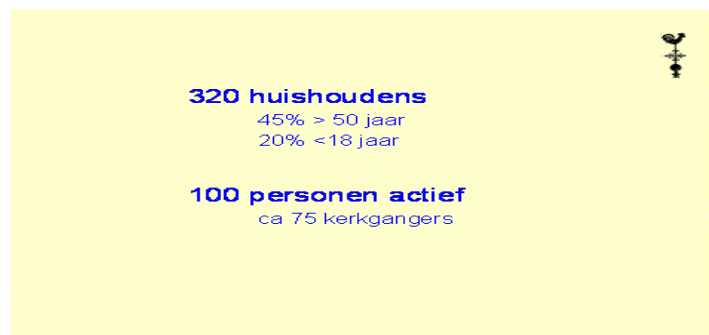
Ik sta hier, omdat ik Ben (en Miny) Schennink via een wederzijdse vriendin ken. Nu ik hem eenmaal ken, zou ik dit verhaal ook zonder die vriendin hebben gehouden, aangezien ik Ben een sympathieke luchtfietser vind en Miny voor mijn gevoel zijn beide benen op de grond houdt. Ben herinnert me aan de 'eeuw van mijn vader'. Mijn vader was op zijn manier actief voor de vredesbeweging door zijn aansluiting bij de actie Weigering Defensiebelasting. Hij had ook de bekende poster van Opland opgehangen van 'het vrouwtje dat tegen een raket aanschopt', dat het nationale én internationale symbool voor de Hollanditis werd. In een rijtje woningen met allemaal brave CDA-burgers was dit al een daad van verzet.

Evenmin als het protestantse protest en burgerlijke ongehoorzaamheid, is mij het katholieke 'gaan voor vrede' vreemd. Mijn schoonouders dragen de inspiratie van Franciscus voor de vrede en de voetreizen van Pax Christi een warm hart toe. Zij behoren in die zin tot de eeuw van mijn vader. Tot de tijd van mijn Vader, zo u wilt.

Zowel het protestantse protest als het katholieke 'gaan voor vrede' zijn mij derhalve niet vreemd.

En dat is maar goed ook want de Protestantse gemeente Heumen bestaat uit een aantal dorpen liggend op de grens van de provincies Gelderland en Limburg, deel uitmakend van twee bisdommen. De gemeente is maatschappelijk breed vertegenwoordigd en deels maatschappelijk zeer betrokken. Dit deel zou in een oecumenische basisgroep niet misstaan. De sociale stratificatie is zo pluriform als denkbaar is. Gekscherend zeg ik wel eens dat Malden een luxe buitenwijk is van Nijmegen met haar universiteit, ziekenhuizen en bedrijvigheid. Kortom: een gemêleerd publiek, waarvan het jongere deel 'bestemd' is voor de export.

Als gevolg daarvan waren en zijn er in de gemeente politieke uitersten aanwezig, met mensen die plaatselijk, regionaal en landelijk politiek actief waren en zijn. Ook al waren en zijn ze het politiek niet altijd met elkaar eens, ze kwamen en komen elkaar weer tegen bij de Tafel van de Heer. Het is die Tafel die mensen verenigt in hun verlangen naar vrede, omdat ze ons spreekt van de liefde van God en de weg van Jezus. Een reden om het gesprek met elkaar aan te gaan en te vragen waar de inspiratie vandaan komt. Hoe het zij, er was in de gemeente Heumen een groep IKV'ers actief.

Op een symposium van sociale wetenschappers is het alleraardigst om dan een klein onderzoek te doen. Ik heb de mensen van wie ik wist dat ze lid waren van de IKV-groep een aantal vragen voorgelegd:

- Was het oecumenisch?
- Wanneer begonnen en wat was de aanleiding?

- Wie waren er betrokken?
- Wat voor acties zijn er gevoerd?
- Wat was de (in)formele band met het IKV, en was er ook iets met Pax Christi?
- Is de IKV-groep gestopt en, zo ja, wanneer en waarom?
- Welke aandachtspunten zijn er verder nog geweest?
- Verwacht je nog iets voor de toekomst van IKV voor onze gemeente?
- Hoe zat het met de Lopend Vuur-activiteiten? Waren ze aan het IKV gelieerd?
- Hoe kijk je er nu tegen aan?

Naar aanleiding van deze vragen over het IKV volgt een samenvatting van de antwoorden van enkele mensen.

Begin van de IKV-groep in de Protestantse gemeente Heumen

Rond 1976 formeerde zich een groep. Een van de leden was voorheen lid van Sjaloom, de beweging rond Piet Reckman in Odijk. De oorzaak om er mee bezig te gaan was het Koude Oorlogdenken en de verontrustende wapenwedloop. Vanuit hun geloofsbetrokkenheid met aandacht voor vraagstukken van gerechtigheid en vrede was een wapenwedloop even ondenkbaar als onacceptabel. Zij droomden een droom van vrede, geïnspireerd door de Schrift.

De groep was al heel snel een oecumenische groep met zowel protestantse als katholieke leden: de denominaties waren fifty-fifty verdeeld. In zijn geheel bestond de groep uit circa 25 mensen, die afwisselend thuis vergaderden bij een van de leden of in de kelder van de katholieke kerk.

Acties

Ze deden als groep mee aan de demonstraties tegen de kruisraketten in 1981 en 1983 in Amsterdam en Den Haag en later ook Brussel. Zij lieten daarmee zien dat ze het belang van lobbyen inzagen. Niet alleen landelijk, maar ook regionaal en plaatselijk namen ze regelmatig deel aan protesten. Regionaal bijvoorbeeld bij het vliegveld in de Peel, in een vredestocht in Stevensbeek en stille tochten in Nijmegen. Plaatselijk waren de stiltekringen in het winkelcentrum van Malden. Zo nu en dan bemanden ze een kraam op de markt van Malden om aandacht voor de vredesproblematiek te vragen.

Meer ideëel en geëngageerd waren de vredeslessen aan basisscholen in Heumen en het voortgezet onderwijs in Nijmegen Dukenburg. Deze waren mede geïnspireerd door het monument van de gevallen bij het Heumens Maas-Waalkanaal en geschiedden met behulp van de reizende tentoonstelling *Ik zie, ik zie wat jij niet ziet*, door de groep gestart in een basisschool in Malden. Dit project is het best vergelijkbaar met het project *Vredesfabriek*. In artikelen deden ze regelmatig verslag van hun activiteiten en ze berichtten in het katholieke kerkblad *Kom In* en het protestantse *Wegwijs*. Tegelijkertijd gaven ze achtergrondinformatie over het IKV en vredesvraagstukken. Toen begin jaren negentig het conciliair proces goed op gang kwam, viel de reflectie op vredesvraagstukken samen met inspanning voor vrede, gerechtigheid, rechtvaardiger verhoudingen in de wereld én de contacten die de burgerlijke gemeente met het Csorna in Hongarije ging onderhouden.

Oost-Westverhoudingen

De Oost-Westwerkgroep in de gemeente Heumen leidde tot een vriendschapsband met het Hongaarse Csorna in 1992 en deelname aan de VNG-landenkring Nederland/Hongarije. Met de regelmaat van de klok waren er bezoeken over en weer bij de leden van de Lutherse gemeente in Csorna en werd er geholpen met de restauratie van die kerk.

Tijdens de oorlog op de Balkan werd er nauw samengewerkt met IKV Nijmegen en Vrouwen voor Vrede. Toen werd ook Lopend Vuur opgericht, een groep die zich voor vrede in Kosovo inzette. Er werd contact gemaakt met het Kosovaarse Centrum voor Protection of Women and Children. Een van de leden van de groep onderhield contacten met leden van Pax Christi in Nijmegen en Utrecht, in verband met de acties in Nijmegen en als doorgeefluik van de Coördinatie Raad van Albanezen in Nederland (CRAN). Hoewel deze tijd als bijzonder dreigend werd ervaren, vond men het ook een bijzonder inspirerende periode. De leden van de groep zijn nu in enkele gevallen nog individueel lid van het IKV, als groep functioneren zij echter niet meer.

Twee leden van de groep zijn als waarnemer in Pristina geweest en zagen dat daar veel door Verenigde Naties en andere organisaties werd gedaan, de contacten waren er, evenals de dwarsverbanden en de hulp. Dat was mede een reden om de groep op te heffen. De groep *werkte* niet meer.

De jongeren

Middelbare scholieren correspondeerden met elkaar om elkaar op de hoogte te houden. Zij waren met elkaar in contact gekomen doordat ze in jongerengroepen samen aan een opvangruimte van daklozen in Hidasj hadden geklust.

De Vredesweek kende altijd oecumenische vredesdiensten in de RK-kerk in Malden. Soms werden er ook informatieavonden gehouden en discussies over de Oost-Westverhoudingen met bezoekers uit Csorna, terwijl er ook een aantal kerkdiensten zijn gehouden, gezamenlijk met de Bahai-groep uit Groesbeek. In het jongerenwerk is het thema *De ander dat ben jij* van 2006 uitgewerkt in de verhouding tot onze Oosterburen: *Ich bin wie Du*. Ook dit was oecumenisch.

Enkele laatste oprispingen van vroegere leden van de groep

- Een project dat werd voorgesteld als gemeente te ondernemen. In samenwerking met de Protestantse gemeente Gennep was het idee af te reizen naar Srebrenica om met moslimjongeren van daar aan de onderlinge banden te werken. Een aantal jongeren heeft aangegeven dit per e-mail te willen doen. Dat geldt ook voor aansluiting bij andere e-mailgroepen (onder andere tegen de oorlog in Irak en Afghanistan).
- Een willig oor voor het plan om het ABP aan te schrijven over de pensioenbelegging in de wapenindustrie en in het bijzonder de clusterbommen.

De vraag, is waar al die actieve mensen zijn gebleven? Sommigen zijn verhuisd, anderen zijn gebleven, maar hebben hun interesse verlegd, weer anderen zijn als individu actiever geworden vanwege hun kinderen en kleinkinderen, die ze een wereld van vrede willen bieden.

Ik zie ze als mensen uit de eeuw van mijn vader, die de stap hebben gezet naar het tijdperk van mijn kinderen. Ik ben hen er erkentelijk voor. Daarom Ben bedank ik in jou ook hen. Dank je voor je inzet en bevlogenheid.

Steun voor het vredeswerk en de Vredesweek in de RK-parochie van Dukenburg te Nijmegen: ervaringen en verwachtingen betreffende jongeren en het thema vrede in de Ontmoetingskerk

ESTHER FENNIS-DISVELD

Veertig jaar geleden werden de deuren van de Ontmoetingskerk geopend. Sindsdien huizen er twee gezindten: de Protestantse Wijkgemeente en de Parochie Jacobus en Johannes. Ondanks de vele verschillen probeerde men er vanaf het allereerste begin samen te werken in een sfeer van openheid en saamhorigheid. Tegelijkertijd was er een open houding in de richting van de buurt en de maatschappij. Die openheid wordt nog steeds verwoord op de internetpagina van de parochie, waar staat:

“We vormen een actieve geloofsgemeenschap, die samen met de mensen de plek van God in het leven verkent. Een kerk die daarover in gesprek gaat en mensen wil begeleiden in hun zoektocht naar spiritualiteit in het leven, met respect voor individuele keuzen daarin. De parochie streeft naar een dagelijkse ontmoeting met God en een dagelijkse ontmoeting met wijkbewoners. De pastors en vrijwilligers van de parochie willen namelijk graag samen met de bewoners van Dukenburg midden in het leven staan.”

Door die houding van ‘in het leven willen staan’ is er altijd veel aandacht geweest voor de levensverhalen van mensen en voor maatschappelijke thema’s. In de loop der jaren zijn daarom ook verschillende werkgroepen actief aan de slag gegaan met de grote thema’s, waarvan *vrede* er natuurlijk één is.

De Ontmoetingskerk heeft altijd een groot aantal vrijwilligers gekend, die veel ruimte en vrijheid kregen en krijgen om op actieve wijze een bijdrage te leveren. Een niet onaanzienlijke groep hierbinnen wordt door de jongeren gevormd. Niet uniek, maar wel uitzonderlijk is dat de kerk vier jonge koren telt (waarvan één protestants jongerenkoor) met leden in de leeftijd van 11 tot ongeveer 40 jaar.

In parochie en wijkgemeente heeft de jeugd altijd een belangrijke rol gespeeld, getuige bijvoorbeeld een periode waarin er een heuse jongerenpastor was, de inrichting van een speciale jongerenruimte en grote jongerenactiviteiten, zoals het jongeren-theaterweekend.

In dit verband kan worden gerefereerd aan een initiatief met betrekking tot het thema *vrede* dat speciaal op kinderen en jongeren was gericht: het onder de aandacht brengen, tonen en in werking zetten van de *Vredesfabriek*. De *Vredesfabriek* is een succesvolle, reizende tentoonstelling die al op veel plaatsen in Nederland is geweest.

In oktober 2006 (dus helaas niet in de Vredesweek) kwam de *Vredesfabriek* naar Dukenburg. In een van de zalen van de kerk werden vijftien machines met tientallen apparaten neergezet. De bedoeling was dat bezoekers van de fabriek daarmee aan de slag zouden gaan. Want de term *Vredesfabriek* is bedacht om aan te geven dat er voortdurend aan vrede moet worden gewerkt.

In ongeveer een week tijd kwamen bijna alle scholieren van de hoogste klassen van de basisscholen van de wijk Dukenburg in de kerk. Ze kregen eerst een korte film te zien over de fabriek en verschillende aan vrede gerelateerde thema’s (oorlog en geweld, pesten en opkomen voor je eigen mening en dergelijke). De film riep bij de groepen verschillende

reacties op. Meestal werd er aandachtig geluisterd, maar af en toe werd er ook wel lacherig gereageerd, bijvoorbeeld waar het ging om het opdrukken van een stempel. Een van die stempels was: 'moslims zijn achterlijk'. In de film werd duidelijk gemaakt dat je mensen juist moet ontstempelen, omdat een stempel vaak op een vooroordeel is gebaseerd.

Na de film kregen ze per tweetal een soort routekaart, waar de nummers van de machines op stonden plus een aantal vragen en opdrachten die ze moesten maken. Een paar voorbeelden van machines:

- *De conflictrol:*

Je mag van je ouders kiezen waar je met vakantie naartoe zult gaan. Je zus wil naar Spanje, jij wilt naar Terschelling. Hoe bereik je jouw doel? Ga je macht gebruiken om je zin te krijgen, of geef je toe? Hoe zwaar laat je een goede sfeer wegen?

- *De oorlogsverkenner:*

Wanneer mag je een oorlog beginnen? Als het gaat om het terugveroveren van je land, of om mensen van onderdrukking te bevrijden? De oorlogsverkenner geeft een oordeel over dit soort dilemma's.

- *De geweldschijf:*

Je speelt een computerspel waarbij je voetgangers dood moet rijden. Wat vind je daarvan? (Opvallend was dat veel leerlingen hier geen enkel probleem mee hadden.) Er is een demonstratie tegen zinloos geweld. Loop je mee? In de klas wordt steeds hetzelfde meisje gepest? Wat doe jij? Na het beantwoording van negen vragen geeft de geweldschijf commentaar en een tip.

Tot slot mochten ze opschrijven wat ze er van vonden en konden ze hun naam in een vredesduif schrijven. De reacties van de leerlingen waren door de bank genomen zeer positief. Je kon ook zien en merken dat ze op veel momenten aan het denken werden gezet.

De *Vredesfabriek* was er ook voor jongeren en ook volwassenen konden er veel plezier aan beleven. Tijdens de jongerenviering van die week werd daarom iedereen uitgenodigd om met de vrede aan de slag te gaan.

Met het oog op de toekomst is er wel zorg omtrent de mogelijkheden die de parochie zal hebben. De teruggang van de kerken is immers (nog) niet gestuit en zowel mensen als middelen beginnen schaarser te worden. Maar de kerk in Dukenburg kan zich optrekken aan de gedachte dat ze al heeft laten zien dat het kan. Ze is al een voorbeeld geweest van actief geloven, mét jongeren... en het zijn die jongeren die de toekomst van die kerk in zich dragen. In de voorbereiding op de jongerenviering viel het me op dat het woord *vrede* wat negatieve reacties uitlokte: 'Dat hebben we al zo vaak als thema gehad'. Het klonk een beetje als 'Nu weten het wel', en ik vroeg me dan ook af hoeveel zeggingskracht het woord *vrede* bij jongeren heeft. Hoe komt het dat een viering tegen geweld meer tot de verbeelding spreekt dan een viering over vrede? Misschien komt het omdat jongeren steeds iets anders willen of omdat ze gemakkelijker *tegen* dan *voor* iets zijn? Wat zijn daar dan de gevolgen van, als dat laatste waar is? Ligt er dan niet nog een grotere taak om de betekenis van vrede duidelijk te maken?

De *Vredesfabriek* was een mooie ervaring en een geslaagd initiatief. Maar er was wel wat voor nodig om het te realiseren. Allereerst moest het idee worden opgepikt en het initiatief worden genomen om er wat mee te doen (dat gebeurde door de pastor). Vervolgens moest er steun worden gezocht, om een plan te ontwikkelen. Er moest een zaal worden gereserveerd en de basisscholen moesten toestemmen om te komen. Ook moest er nog subsidie worden geregeld, moesten vrijwilligers worden gevraagd om mee te helpen, moest de jongerenviering worden voorbereid en moesten andere praktische zaken worden geregeld.

Hoe kan IKV Pax Christi het draagvlak verbreden en participatie in de Vredesweek vergroten? Enkele overpeinzingen tot slot

BEN SCHENNINK

De vraag naar verbreding van het draagvlak en meer deelname in de Vredesweek is niet nieuw. Al in 1974 vroeg het IKV mij op basis van onze onderzoeken in 1969, 1971 en 1972 naar de Vredesweek, de afnemende deelname daaraan te evalueren. Mijn constatering was toentertijd dat het snelle succes van de Vredesweek in de eerste jaren vooral te danken was aan het aanboren van latente betrokkenheid bij de vragen van oorlog en vrede, en het aanbieden van op maat gesneden participatiemogelijkheden aan kerkelijk en politiek actieven, leerkrachten en pastores. De Vredesweek verwaterde vervolgens omdat de participatiemogelijkheden, zonder het te willen, tot pastores en leerkrachten werden beperkt. Voor kerkelijk en politiek actieven kwamen er weer relevante participatiemogelijkheden vanaf 1977, toen de campagne tegen de kernwapens begon.

Als ik de situatie nu goed inschat, maken pastores nog steeds dankbaar gebruik van de liturgiekrant, maar zijn er voor andere categorieën amper specifieke participatiemogelijkheden. Mijn hoop was dat dit symposium een bijdrage zou leveren aan een goede diagnose van het probleem van te geringe participatie in de Vredesweek en suggesties voor oplossingen zou bieden. Voor mij heeft het symposium aan die verwachting voldaan. Ik hoop dan ook dat IKV Pax Christi zowel de diagnoses als de mogelijke oplossingen verder uitwerken in dialoog met betrokkenen uit de diverse sectoren in onze samenleving en zeker ook de kerken die vandaag bijzondere aandacht gekregen hebben.

Laat me een paar vragen en gedachten die bij mij opkwamen naar aanleiding van de presentaties vanmiddag iets verder uitwerken. Het thema van de komende Vredesweek *40 jaar vechten voor vrede* probeert een brug te slaan tussen de betrokkenheid van IKV en Pax Christi en hun achterban bij het vredeswerk in conflictgebieden, en de betrokkenheid bij vredeswerk in het algemeen.

Ben ter Veer, de bedenker van de Vredesweek, maakte het onderscheid tussen het pro-actieve en re-actieve deel van de publieke opinie. Het grootste deel van de publieke opinie is reactief bij vrede betrokken, wordt boos over dingen die beter kunnen en moeten en wil een uitlaatklep voor die boosheid en zorg. Het pro-actieve deel is veel kleiner, maar wel het meest geïnteresseerd in de oplossing van de conflicten waar IKV en Pax Christi in diverse delen van de wereld aan werken. De professionals waar Jan Gruiters het over had, zijn met name geïnteresseerd in het pro-actieve deel van het publiek en verwaarlozen daarom vaak het re-actieve deel; dat deel hebben ze overgelaten aan de makers van de liturgiekrant. Het belang van de activisten en het belang van het vinden van oplossingen voor het zwartrijderprobleem, waar Bert Klandermans op wees, sluit aan op de vraag hoe je een deel van reactieven pro-actief kunt maken. Dat is van belang in de solidariteitscampagnes die worden opgezet en ook in de Vredesweek worden gehouden.

Voor vergroting van de participatie in de Vredesweek is het naar mijn mening nog meer van belang dat aandacht wordt gegeven aan het vinden van oplossingen voor het drempelprobleem: 'Hoe zorg je ervoor dat sympathisanten zichtbaar worden en hun instemming met het vredeswerk en de boodschap van de vredesbeweging gaan uiten?'. Daarvoor is meer nadruk op consensusmobilisatie ofwel educatie nodig, zo is af te leiden uit de inleiding van Bert Klandermans. Ook benadrukte hij terloops een bevinding die wij in 1969 deden bij ons onderzoek naar participatie in de Vredesweek in Arnhem: het belang van steun uit de directe sociale omgeving. Als vrienden actief zijn in de Vredesweek is de drempel om ook actief te worden veel lager. Jan Gruiters concludeerde ook dat meer nadruk op educatie nodig is om het draagvlak te verbreden.

Die grotere nadruk op educatie sluit goed aan bij de typering van de vredesbeweging die Ben ter Veer ruim veertig jaar geleden gaf in 'Hoe schept men een Vredesklimaat?', het artikel waarin de bouwstenen voor de Vredesweek een jaar later zijn te vinden. Ik wil Ben ter Veer, met wie ik vele jaren intensief heb samengewerkt en die helaas in 2004 is overleden, toch nog even in ons midden halen door zijn typering van de vredesbeweging uit 1966 te citeren: "Een vredesbeweging is een educatieve beweging. Zij moet primair de ogen openen voor nieuwe werkelijkheden en nieuwe mogelijkheden. Zij schept een vredesklimaat onder de bevolking en politici en overreedt de laatsten om daar gebruik van te maken. Een vredesbeweging dient te anticiperen op dat wat binnen tien of twintig jaar wenselijk is en gerealiseerd moet zijn. Vanuit zulk een perspectief – waarvoor zij kiest – dient zij haar programma van beïnvloeding op te zetten. Bij haar vormingswerk grijpt een vredesbeweging consequent vooruit op de

toekomst." [Zie: Ben ter Veer, Hoe schept men een vredesklimaat?, in: B. Schennink, M. Becker, H. Bos & C. Arends (red.), *In beweging voor de vrede. Veertig jaar Pax Christi: geschiedenis, werkwijze, achterban en invloed*, Nijmegen/Den Haag: SVV/Pax Christi, 1988, p. 60]

Marijke van Grafhorst wees erop dat we niet moeten wanhopen dat deze educatieve opdracht niet slaagt. Op lokaal vlak is er nog veel gaande, ook al is dat in de landelijke kerken en op nationaal niveau amper zichtbaar. Het zichtbaar maken van deze lokale initiatieven en het geven van een podium is een uitdaging voor de komende jaren. Als we die uitdaging aangaan kunnen we erop rekenen dat er in de parochies en gemeenten en ook op scholen nog een draagvlak is, zo heb ik uit de bijdragen van Berend Veldhorst en Esther Fennis begrepen. Op scholen worden nog steeds vredeslessen gegeven en er zijn nog diverse oude IKV-activisten actief in de gemeente Heumen, al is er geen IKV-kern meer. Ook Bert Klandermans wees op de oude IKV-activisten. Esther Fennis maakte duidelijk dat ook jongeren in de kerken voor vrede zijn te interesseren. Berend Veldhorst attendeerde ons ook op het belang van de lokale kerkelijke gemeenschap als bron van inspiratie: aan tafel kunnen we het verlangen naar rechtvaardigheid en vrede met elkaar delen en kunnen we elkaar inspireren. De dialoog met betrokkenen uit de kerken over vergroting van participatie in de Vredesweek en verbreding van draagvlak kan zowel voor IKV Pax Christi als voor de plaatselijke kerken tot nieuw elan leiden, zo heb ik vanmiddag geleerd.

Jan Peters zei aan het begin dat veertig jaar Vredesweek hem deed terugdenken aan zijn verblijf veertig jaar geleden in Libanon tijdens de Zesdaagse oorlog in het Midden-Oosten. Diezelfde oorlog en het vervolg daarop heeft mij veertig jaar geleden in contact gebracht met het Studiecentrum

voor Vredesvraagstukken, dat ook veertig

Miny en ik gingen zes weken na de Zesdaagse oorlog op vakantie in Israël om het leven in een kibboets te leren kennen. In die kibboets maakten we mee hoe vrijwilligers werden geworven om als soldaat dienst te doen op de Golan en langs de Jordaan (het begin van de bezetting dus), maar ook hoe enkele inwoners van de kibboets ons smeekten hen vanuit het buitenland kritisch te blijven steunen in hun strijd voor vrede. Na de vakantie in september 1967 vroeg ik aan Wim Bartels, de eerste medewerker van het Studiecentrum, hoe ik aan dat verzoek uit Israël in mijn studie gestalte kon geven en ik ben daar blijven hangen: vanaf 1969 als studentassistent en in 1970 als medewerker om het eerste onderzoek naar de Vredesweek mee uit te voeren. Dat ook de Ontmoetingskerk in Dukenburg in 1967 is begonnen, kan amper toeval zijn.

Dit symposium heet mijn afscheidssymposium te zijn, maar dat is het niet echt. Het is veel meer een symposium dat mijn overgang naar andere wijzen om aan de vrede te werken markeert. Ik hoop mij onder meer nuttig te maken in het IKV-bestuur, waar ik met de inzichten van vandaag verder aan de slag ga.

Ik dank Bert Klandermans, Jan Gruiters, Marijke van Grafhorst, Berend Veldhorst en Esther Fennis voor hun bijdragen en Jan Peters voor zijn leiding en het in de herinnering roepen van de situatie veertig jaar geleden. Dank ook aan het CICAM, in het bijzonder aan Bert Bomert en Maarten Cras, voor de perfecte organisatie van dit symposium.

Heel veel mensen hebben mijn werk mede mogelijk gemaakt en daarvoor ben ik hen zeer dankbaar. Ik kan ze niet allemaal noemen, maar ik hoop dat U de uitnodiging om aan dit symposium deel te nemen wilt beschouwen als blijk van mijn dank voor

jaar geleden, in april 1967, is opgericht.

de steun die ik van U mocht ontvangen. Toch wil ik een paar mensen met wie ik de hele periode van bijna veertig jaar heb samengewerkt expliciet danken voor hun niet aflatende steun en vriendschap. Dat zijn Léon Wecke, met wie ik die hele periode op het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken lief en leed heb gedeeld, Wim Bartels, met wie ik eerst op het Studiecentrum en later in IKV-verband samenwerkte, en Jan ter Laak met wie ik vanaf 1969 in IKV-verband, Pax Christi en nu in Cuba Futuro heb samengewerkt. De meeste dank en een dikke kus natuurlijk voor Miny en Haske voor hun onontbeerlijke en niet aflatende steun.

Ben Schennink

Centrum voor Internationaal Conflict –
Analyse & Management (CICAM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Thomas van Aquinostraat 3
Postbus 9108
6500 HK Nijmegen
telefoon (024) 361 56 87
cicam@fm.ru.nl
www.ru.nl/cicam

Radboud Universiteit Nijmegen

